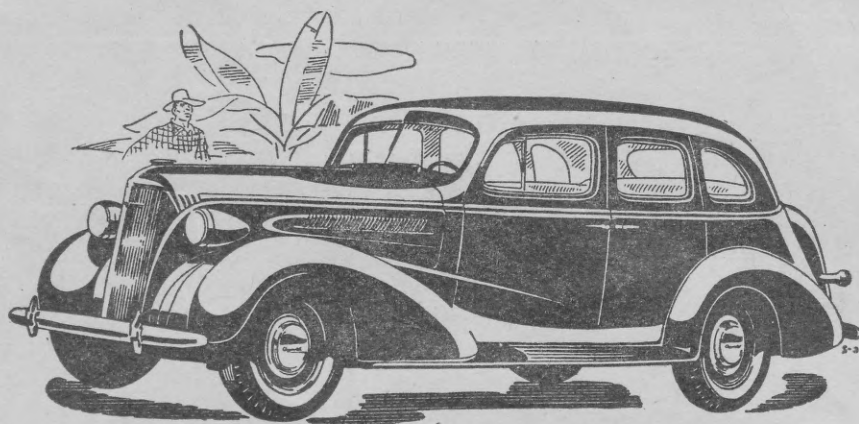

TÄNAPÄEV

Fr. H. Ksentovskii
Eesti NSV Riiklik
Kunstimuuseum

NR 1 JAANUAR 1937

CHEVROLET 1937

AINUESINDAJA
J. PUHK & POJAD
TALLINNAS

Ü. K.

EESTI RAHVAPANK

TALLINN, S. KARJA NR. 19

TELEFON 425-55

TOIMETAB KÕIKI PANGAOPERATSIOONE

OSTAB JA MÜÜB

VÄLISRAHA JA IGASUGUSEID KINDLAPROTSENDILISI
VÄÄRTPABEREID

TÄNAPÄEV

NR. I

J A A N U A R 1937

III AASTAKÄIK

N° 880

*K. A. Hindrey: Ütlemata jäänud sõnad
O. Lutsule*

*J. Roos: O. Lutsu kirjandusliku loomingu
arengust*

A. Teppan: Kui kass ja koer mäletsesid

M. Päss: Mure huumori pärast

A. Alle: Epigramme

K. Laagus: Kurvad humoristid

R. Tiitus: Elu ja luule

A. Säärits: Laanele

M. P.: E. Tennmann ja konsistoorium

E. R.: Kooli põhiülesannetest

N. Ruus: Genf — maailma pealinn

L. Nagy: Hea sopakirjandus

V. Uibopuu: Okastraadita piirijoon

H. Raudsepp: Veste „Noor-Eesti“ kirjanduslikust jõululauast

A. Geldner: Saksa noorsoo olukord

Kirjandus

Kaas N. Triigi sõejoonise järele O. Lutsust

O. Lutsu sünnikoht Posti talu Palamusel. Vasemal saun, kus kirjanik esmakordselt nägi maailmavalgust

K. A. Hindrey

Ütlemata jäänud sõnad O. Lutsule

Armas Luts!

Meie jutuaajamistest ei ole ammust ajast saadik enam suurt midagi välja tulnud. Kord pole Sinul tuju ja minul mitte aega, teinekord on jälle ümberpöörduvalt, ja nõnda on see siis jäänud. Ja kas pole ka Sina mitte tähele pannud, et võib elada ühel ajal kenamate meestega aastakümneid ja ei ütelda ikkagi muud kui mööda minnes: „Kuhu Sa, santlaager, nüüd lööberdad ka?“

Ning õieti: mida on tarkadel inimestel üksteisele palju ütelda? Kui oled noor ja rumal, siis tahad õppida ja küsid nõu. Hiljem pole seda enam palju vaja. Kui võtad vaevaks mõtelda, saad ise toime. Või huvitab see Sind teada saada, miks Palgi seekord ja järjekordselt ka Sinu auhinnast ilma jättis? Ei huvita Sind see miks. Sa oled täis vana piiblitarkust ja tunned mitmesuguseid moolokeid, keda teenitakse tuima peaga ja tõntsi hingega, kuid elava enesearmastusega, ja heidad käega. Sa tunned ka seda reeglipärasuse moolokit, seda suhvlite ja laegaste jumalat oma paragrahvidega, kes vihkab kõike reeglivastast ning tavalisest väljakalduvat ja kohe kahvatub, kui näeb mõnda annet, mida ta veel ei oska liigitada. Siis üteldakse üksteisele: „Lutsul tuleb sünnipäev niikuinii... Küll juba siis temale määratakse.“

Jah, pürjer on selle seletusega kohe rahul. Ta ei oska edasi mõtelda, et vahest tuleb sõda või vahest oleks Sul parajasti praegu nimelt vaja tunnistamise suhtes mitte asetatud olla kirjanduslikkude imikute sekka või koguni taha ning alla.

Aga Sind huvitab see kõik õieti vaid hetkeks. Imestamisest oled Sa ju ammugi võõrdunud. Mõnikord vaid hakkab Sinus midagi kohisema ja siis torised Sa Kirjanikkude Liidu peakoosolekul, et kes on nüüsgune Siuk või Siug, kes võtab maha teha Sinu töid.

Ma saan Sinust aru, vägagi aru. Sinu protest on põhjendatud. Sest kui tuleb seal keegi tundmatu või koguni nimetu ja anonüümne — auhindamiskomisjonid on ka anonüümsed — ja kirjutab, ilma et pikem tee või töö oleks andnud selleks õigust, siis teeb see kärsituks. Juba stiilist Sa tunned, kui ebakindel see kõik on ja kuidas kannustatakse iseennast, et olla bravuurne ning imponeerida mõnele plikale või professorile. See häirib Sind, šokeerib ivakeseks, aga siis unustad Sa kohe.

Seejuures ei karga Sa paljudele mitte ninna, kui need Sulle ütlevad: „Kuule Oskar Luts, selle töö juures oleks Sa küll võinud siit siluda ja sealt lüüa suuremat laastu.“ Sa vastad vaid nagu mulle paarikümne aasta eest: „Laku panni! Tean isegi.“

Või seletad siis pikemalt: „Kust mina selle aja pean võtma, näe, saapatallad jälle läbi.“

Ning näitad edasi, et Sa soovid vahet teha, järsku piirjoont tõmmata loova isiku ning lugeja vahel, kui Sa kinnitad: „Mina kirjutan rahvale ja mitte arvustajaile.“ Kusjuures Sa muidugi mõtled neid arvustajaid, kes tulevad Su kallale küünraga ja tollipulgaga, kes on mingisugusel hirmsal eksitusel pandud kirjandust arvustama, sellepärast, et nagu oleks ilukirjandusel mingit ühendust kõigega, mil on tegu trükitähega. Või paberiga. Sest asuta meil mingi selts ja pane temale nimeks kas või „Kirjanduslik Tuletõrje“ — kohe on sealt poolt ka keegi ilukirjanduse auhindamise komisjoni esimeheks või vähemalt väga kaaluvaks liikmeks. Ja pistab Sind hindama.

Sellepärast ohkab ka August Alle ühes kunagi mahasurutud ja trükkimata jäänud epigrammis:

„Oh Issand, anna taipu vennal' vähemalgi,
kui arvustama kipub Hamburg Paul ja Palgi,
ja kui sa seda teha just ei saa,
siis käigu nudipäega haigus üle maa.“

Muide, Hamburgi suhtes võttis Alle jõulu reedel oma sõna tagasi. Aga Palgi suhtes ei saanud mitte küüneväärtki maha kaubelda.

Ning nõnda siis oled Sa, Simson, antud vilistide kätte, kuid Sinu loomus on ju õnnelik, et Sa neid märkad ainult aeg-ajalt ja natuke. Sa pole ju põrmugi võitleja, kes raiub ülekohtu vastu, rind alati lahti vaenlasele, pea kõrgel pilvedes, see Püha-Jüri, kes lõhub vaeste ja hüljatute eest ja kes — noh, tead isegi või jätkka ise: tunned ju meie arvustajate võimeid ja stiili!

Sinuga on päris kena kõnelda, kui Sind ennast käepärast ei ole. Sa ei tee siis rumalaid märkusi vahele. Ja nii saan mina ka Sulle nüüd ütelda, mida ma Sulle alati olen ütelnud: Sa oleksid võinud rohkem kirjutada oma odratontidest, nukitsameestest ja tuulte ning kellahelinate linnast.

Ja Sa mõistad mind ju kohe, et ma ei nõua mitte päris banaalselt ühe ja sama aine või pildi kordamist, vaid seda hinge, mis elab juba nukitsamehe või odratondi nimeski. Ning see on küll iga kunstniku nõue teise vastu, et ta annaks oma olulisemast selle kõige viimsegi. Ja sellepärast närin ma ju alati Sinu kallal, kui ma jälle loen mõnda Su raamatut.

Selle küsimuse jätame seekord kõrvale, et Sul on olnud tuline rutt ja puud kuuris on otsa lõppenud, et pesunaised käratsevad õues ja kassid kräünuvad märtsikuul ega lase töötada. Takistusi on palju, nõnda palju, et võta oma kepp ja sau

Palamuse (Paunvere) kihelkonna-koolimaja

ja kõnni parem ära mujale, kus Sind keegi ei saa piinata. Aga mu nõue Sinu vastu on olnud ja jääb endiseks: Tuulte ja kellade helinate linna puhtlühirilist hõngu! Või rehekolde muinasjutu varje seintel. See kõik on Sinu sees, ei tule aga alati välja, tuleb välja väga harva. Kuid Sul on ju alati vaja midagi muud jutustada, mis on ka väga ilus, päris kaunis...

Või arvad Sa, et ma ei tunnusta Sinu südamlikkust, mis käib kogu Sinu toodangust läbi, mis teda toidab alati kaanest kaaneni ja mis on nõnda inimlikult soe ja sellepärast peamisem väärtus omaette? Mõistan, mu poju, mõistan väga ja hindan seda rohkem, et ma teda niisugusel määral mitte kellegi juures ei kohta.

Poju ütlen ma ka sellepärast, et Sa nüüd saad viiekümneaastaseks. Ja teadupärast olen ma sellest ammu üle. Olid siis juba poju, kui saatsid mulle oma „Kevadest“ mõned leheküljed käsikirjas ja küsisid, kas Sul on annet. Või oli veel varem mingi kirjavahetus tol ajal, kui olid Oppermanni apteegis? Hiljem muidugi registreeriti teisi, kes on Sind juhtinud kirjanduse radadele. Mind Sa muidugi ei mäleta enam.

Tühi jutt. Mäletad. Aga ei viitsi iga tühjatähja õiendama hakata. Minul luba aga natuke edvistada Sinuga. Sest ma olen Sind kohe Sinu algusest saadik kohelnud kui pojut, kellest midagi võib saada.

Ning minu kahjurõõm oli suur, kui hämmastusid kõik asjaosalised: „Kevade“ lõi läbi!

Pakkusid „Postimehele“: ei võtnud, pakkusid Söötile: ei võtnud, pakkusid „Päevalehe“ Luigale: ei võtnud. Nojah, nojah, lehele ei kõlbavat.

Ja siis laenasid 50 rubla, andsid „Postimehe“ juures trükki. Ja „Postimehe“ juures — Friedrich Uibopuu oli ärijuht — oli pealadu ja raamatukauplused nõudsid 40% komisjonimaksu ja siiski said Sa raamatu eest 318 rubla! 200 eksemplari läks jõululaupäeva õhtul ainuüksi „Postimehe“ juures! Uibopuu ristis kohe oma kutsika Tootsiks.

Ja nüüd tuleb keegi Siuk või Siug või mõni teine kusagil auhindamise komisjonis ja vangutab pead.

Aga ka mina vangutan pead. Nii noor alles ja juba Oskar Luts! Kas tead, Sa oled ju rahvamees, oma kirjanduse kaudu nimelt, ja armastad rahvanalja. Ma teen Sulle praegu ühe. Rahvanali peab olema niisugune, mida oskaks igauks teha. Rahval peab tunne olema: justament nõnda mõtlesin ma ise. Nii siis teeme see nali ära: kuna Sa nüüd oled saanud meheikka...

Sa ei lase ju õnne soovida oma 50. hällipäevaks. Sa teed rumalat nalja vahele. Kui Sa niisugune oled, siis küll ei tea, mis Sinust edaspidi saab.

Kuid ütle mulle, mis Sa sellega mõtled, kui tuled mõnikord uulitsal vastu, vahetad paar tähtsuseta sõna, pistad käe pihku ja lausud siis: „Noh, andku Sulle Jumal tervist!“ Ütled seda nõnda viisi, nagu oleks tõepoolest midagi erilist lahti.

Nojah, suurem asi see olek ju tõepoolest ei ole, tuleb läbi ajada. Aga mida vastatakse niisugusele lausele. Vist jumaleme?

Jumaleme siis jah, Oskar Luts, andku Jumal ka Sulle tervist!

O. Lutsu kirjandusliku

O. Lutsus kujunes kirjanduslik närv erksaks varases nooruses. Loomistarve ilmnes tema juures juba koolipõlves. Esimesed kirjanduslikud katsetused pärinevad sellest ajast. Käies 1895.—1899. a. Palamuse kihelkonnakoolis üritas ta paberile panna oma vaimusünnitusi. Muidugi ei ilmunud need esimesed katsetused trükis, vaid jäid kirjasepa enda teada. Hiljem jätkusid nad Tartu reaalkooliski. Kirjanduslike kalduvustega oli Luts seega juba lapsepõlvest peale.

Sama innukalt kui ta tegi kirjanduslike katsetusi, rahuldaski ta ka oma lugemisjanu. Väliskirjanikkudest olid reaalkooli ajast peale tema lemmikautoriteks R. Kipling, K. Hamsun ja G. Maupassant. Eesti kirjanikkudest osutus tema armsamaks kirjanikuks E. Vilde, kelle romaani „Külmale maale“ oli otse tema lemmikteoseks. Kõigi mainitud kirjanikkude mõju on tunda ka Lutsu loomingus. Eriti tugev on aga E. Vilde mõju. Vilde ja Luts on rohkem hingesugulased, kui see esimesel hetkel vahest näib. See selgub aga kohe nende loomingu ligemal võrdlemisel. Eriti on loomupärane lüürilisus, huumoritunne ja realistlik elukäsitus mõlemate loomingus esile küündivad. Kuid selliseid paralleele võib ikka vaid piiratud ulatuses mõlemate loomingus eraldada. Üldiselt võttes lähevad ometi mõlemad kirjanikud oma arenguteed, nagu see on iga andeka kirjaniku juures loomulik.

Kuigi Lutsu esimesed kirjanduslikud katsetused algasid juba koolipõlves, astus ta avalikkuse ette märksa hiljemini. Alles 20-aastase noorimehena avaldas ta oma esimesed kirjanduslikud palad trükis. Need hakkasid ilmuma ajalehtedes ja ajakirjades. Kirjaniku esimese trükise leiame ajalehest „Postimees“ 1907, nr. 38, mis ilmus 15. veebruaril (v. k. j.). See on huvitaval kombel luuletus. Viimane ei ilmunud mitte kirjaniku oma nime all, vaid oli peidetud Thomas Oskary varjunime taha, millise pseudonüümi all ilmusid kõik kirjaniku varasemad kirjanduspalad mitmeid aastaid. Nii algas Lutski oma kirjanduslikku karjääri luuletajana, nagu väga palju kirjanikke. Luuletus kannab pealkirja „Elu“ ja sisaldab 5 neljarealist ja 1 viierealist salmi, loodud 31. jaanuaril (v. k.) samal aastal. Seega võime Lutsu kirjandusliku tegevuse alguseks pidada 1907. a. veebruarikuud. Kirjanik isegi peab mainitud luuletust oma esimeseks trükiseks ja oma kirjandusliku tegevuse alguseks mainitud aastat.

Lutsul ei tule seega käesoleval aastal pühitseda mitte üksnes oma 50. sünnipäeva, vaid ka oma kirjandusliku tegevuse juubelit. See tegevus

on kestnud täpselt 30 aastat. Nii siis kaks juubelit korraga.

Need 30 aastat on Luts pidevalt teotsenud kirjanduspõllul, viljeldes selle aja jooksul kirjandust 15 aastat kõrvaltegevusena (a. 1907—1922), olles apteeker ja ülikooli bibliotekaar, ja 15 aastat elukutselise kirjanikuna (1922—1937). Kogu see aeg on kirjanikul kulunud pinevas kirjanduslikus tegevuses, mis näitab kord tõusu, kord mõõna, kord üliviljakust, kord täielikku seisakut, enamikult aga korrapärast arengut ja väsimatut tööd.

Kirjaniku varasem kirjanduslik tegevus piirdub paari laulukesega, jutukestega ja jutustustega ajalehes „Postimees“, ajalehe „Elu“ lisas „Kirjandus ja teadus“ 1908, ajakirjas „Eesti kodu“ samuti 1908 ja ajakirjas „Kilk“ 1912. a. Samal ajal hakkas ta aga viljama ka juba ulatuslikumat kompositsiooni, asudes kirjutama oma jutustust „Kevade“ I. Sellega tegi ta algust 1908. a. sügisel ja lõpetas 1909. a. Teos lõpetatud, hakkas ta otsima kirjastajat. Kuid viimase leidmisega oli kirjanikul palju tegemist, sest ükski ei tahtnud või ei julgenud teost kirjastada võtta ega trükki anda. Kõige esmalt pakkus Luts oma käsikirja „Postimehele“ kirjastamiseks. „Postimees“ lükkas selle tagasi põhjendusega, et autor on tundmatu. Siis luges käsikirja läbi kirjanik A. Kitzberg, kelle kaudu Luts seda Noor-Eestile kirjastamiseks pakkus. Kirjastamisest ei tulnud aga siingi midagi välja, sest Noor-Eesti kirjastus ei võtnud käsikirja vastu, pidades teost väheväärtuslikuks. Siis pöördus autor G. E. Luiga poole „Päevalehe“ juurde ja saatis käsikirja viimase kätte. Käsikiri seisis seal 6 kuud ja tuli sealt sama targalt tagasi kui sinna läks põhjendusega, et selline teos ei minevat ega leidvat lugejaid. Mis nüüd teha? Noor kirjanik ei heitnud meelt. Ta võttis südame rindu ja andis raamatu omal kulul välja (1912). Ent nüüd sündis üllatus, mida keegi ei lootnud ega võinud ette aimata, ka kirjanik ise vist mitte. Raamatul oli hiilgav minek. Varsti oli trükk läbi ja oli tarvis uut. Uus trükk ilmus juba Noor-Eesti kirjastusel. Kuidas see juhtus, sellest jutustab kirjanik ise järgmist. Kord tulnud ta postkontorist ja läinud mööda Rüütli tänavat kodu poole. Korraga hüüdnud teda aknast L. Olesk ja B. Linde. Nad kutsunud ta sisse ja teinud ettepaneku anda „Kevade“ I teises trükis Noor-Eestile kirjastamiseks. Autor olnud nõus ja raamat ilmus nüüd Noor-Eesti kirjastusel, nagu ka „Kevade“ II 1913. Noor-Eesti kirjastusel on ilmunud hiljemini pea kõik Lutsu teosed kuni tänapäevani, välja arvatud mõned üksikud, nagu „Tulililled“ j. t., mis on „Päeva-

loomingu arengust

lehe" kirjastus Tallinnas välja andnud. Lutsu looming kuulub seega Noor-Eesti kirjastuse poolt kirjastatud algupärase kirjanduse raudvara hulka.

Eelpool oli öeldud, et Lutsu kirjanduslikus tegevuses esineb viljakuse suhtes mitmesuguseid kõikumisi. Tiivustatud oma jutustuse „Kevade“ I suurest edust, hakkas ta palavikulise kiirusega looma. Üks teos ilmus teise järele. Eriti viljakaks kujunes 1913. a., mil Lutsul ilmus tervelt 5 teost — „Kevade“ II ja neli näidendit: „Kapsapea“, „Paunvere“, „Laul õnnest“ ja „Ärimhed“, kokku 496 lehekülge. Selle järele tuli ta loomisinges väike langus. Järgmisel aastal ilmus tal vaid 2 teost, „Kirjutatud on...“ ja „Mahajäetud maja“. 1915. a. andis ta välja kõigest ühe väikese näidendi „Pärijad“. Peale selle vaibus Lutsu kirjanduslik tegevus 2—3 aastaks peaaegu täielikult. Selle põhjustas asjaolu, et kirjanik pidi astuma Maailmasõja ajal farmatsöidina väeteenistusse ja minema sõjaväljale, kus ei saanud pea sugugi kirjandusega tegelda.

Saabunud 1917. a. kodumaale tagasi, andus ta jälle kirjanduslikule tegevusele, võttes ühtlasi farmatsöidina osa Eesti vabadussõjast, mis aga ei takistanud sel määral tema kirjanduslikku tegevust kui Maailmasõda. Peale selle kui temal 1918. a. oli ilmunud vaid üks teos, kujunes 1919. a. jällegi üliviljakaks tema loomingu arengus, ületades teoste, mitte aga lehekülgede arvuga 1913. a. 1919. a. ilmus temal kokku 8 teost, neist üks pikem jutustus „Suvi“ II ja 7 väikest ühevaatuslikku näidendit („Sootuluke“, „Siniallik“, „Ülemiste vanake“ jne.), kokku 418 lehekülge. 1920. aastal langes pisut eelmise aasta loomingu line pingele. Kirjanik loobus näidendite produtseerimisest ja andus jutustava proosa loomisele. Viimati mainitud aastal ilmus temal 4 teost, kõik jutustused („Karavan“, „Kirjad Maarjale“ jne.). Loomingulise kõrgpinge aastaks on veel 1924. a., mil kirjanik avaldas jälle 4 teost, romaani „liling“, kaks jutustust ja ühe följetonide kogu, kokku 583 lehekülge. See aasta ületas lehekülgede arvult kõik eelmised aastad, kuid ei muutunud ometi veel rekordiliseks ega saavutanud kõrgpunkti. Rekordiliseks aastaks kujunes Lutsu loomingus lehekülgede arvuga 1933. a., mil tema looming jõudis kulminatsioonini. Sel aastal ilmus tal kolm teost („Tuulesellid“, „Tagahoovis“ ja „Kuldsete lehtede all“) kokku 665 leheküljega. Viljakad aastad olid veel 1927. kahe teosega kokku 421 leheküljega ja 1931. a. kolme teosega kokku 421 leheküljega. Teised aastad tähistavad enam-vähem ühetasast ja ühtlast loomingu pingevust. Igal aastal ilmus korrapäraselt üks või kaks teost.

O. Luts „kuninga kübaras“

Kuidas kirjanik loob ja töötab, sellele küsimusele vastab ta ise, et loob sisemisest tungist. Olles tulvil loomissunnist ei saa ta enne rahu, kui peab valama oma mõtled, tunded, elamused, sündmused ja tüübid sõnadesse. Ainest ei ütle kirjanik enesel kunagi puudu tulevat. Seda ammutab ta peamiselt oma läbielamistest, ümbrusest ja miljööst, mida ta hästi tunneb. Kirjanduslikke allikaid ta ei kasuta. Tema ainevald on reaalelu-alane. See ilmneb kohe esimesel hetkel, kui tema teoseid jälgida. Neis esineb palju autobiograafilisi jooni, alates esimestest teostest kuni viimasteni. Eriti on viimased teosed autobiograafilise olemusega, kuna need on enamikult kirjaniku mälestused.

Milline on Lutsu päevane töökava ja töötempo? Töötama hakkab ta harilikult hommikul vara. Tõuseb juba kella 4 paiku üles ja hakkab kirjutama. Töötab siis tihti terve hommikupoole. Loomistempo ei ole eriti kiire. 2—4 lehekülge valmib päeva jooksul. Ta loob ja viimistleb aga siis korraka. Ümber ta oma töid ise enam ei kirjuta. Seda teeb viimasel ajal ta poeg. Mõnikord tehakse seda aga kirjastaja poolt. Siis vaatatakse kirjanik käsikirja veel kord läbi, teeb mõningaid parandusi ja teos läheb trükki.

Oma teoste uute trükkide puhul asub Luts seisukohal, et neis ei tule ette võtta parandusi, võimalikult ka keeles ja stiilis mitte, sisust kõnelemata. Tema nõue on, et teosele peab jääma see kuju, millise autor talle luues on andnud. Sellisena olevat ta aja ja olundi saadus ja kirjandusning kultuurilooline dokument. Sel seisukohal asub ta ka oma kogutud teoste küsimuses, mille

väljaandmist Noor-Eesti kirjastus tahab alata kirjaniku juubeliaastal ja mis ilmuvad 30 köites, iga köide läbisegi 250 lehekülge ühes teoste saamislooga ja kirjandusloolise hinnanguga — kokku 7500 lehekülge. Siingi on kirjaniku vaatekoht, et muuta ei tule. Keeles ja stiilis lubab ta ette võtta vaid minimaalseid parandusi niipalju kui see on hädavajaline. Ainult vigased keelendid tulevad tänapäeva õigekeelsuslikkude nõuete kohaselt parandada. Sisus ei tule aga ette võtta mingisuguseid muudatusi. Nii ilmub siis Lutsu teoste koguväljaanne üldjoontes sel kujul, kui teosed olid omal ajal loodud ja ilmunud.

Kus on Luts loonud oma teosed? Need on loodud väga mitmes kohas, peasjalikult aga Tartus, kus kirjanik on enamiku oma eluajast elanud. Oma esimese ulatuslikuma teose „Kevade“ I loomist ja kirjutamist algas ta Rake jaama ligidal, kus ta isal oli talu, ja lõpetas selle Tallinnas Oppermanni apteegis teenistuses olles. „Kevade“ II sündis juba Tartus. Tol korral elas kirjanik Lodja tänavas 5 ja õppis ülikooli rohuteaduskonnas. „Paunvere“ kirjutamist algas Luts Peterburis 1911 ja lõpetas Tartus samal aastal. „Suvi“ I on sündinud Maailmasõja ajal 1915 Venemaal Vitebski linnas, kus kirjanik teenis tol korral farmatsöidina. Seal algas ta ka oma jutustuse „Suvi“ II loomist, lõpetas selle aga Tartus, samuti sündis ka jutustus „Karavan“. Jutustus „Kirjad Maarjale“ on loodud Tartus 1918 Riia tänavas 55, kus kirjanik tol korral elas, ja „Harald tegutseb“ Tähe tänavas 46. Haapsalus on sündinud följetonide kogu „Vähkman ja Ko“. Seal suvitas kirjanik 1914. a. suvel ja parandas juba tol korral teda piinavat haigust reumat. Mälestusteraamat „Vanad teerajad“ 1930 on sündinud Palamusel Posti talus kirjaniku lapsepõlve kodus. Samuti on Palamusel sündinud ka romaan „Pankrot“ 1929. Kõik teised Lutsu teosed on enamikult loodud Tartus, nagu näha kirjaniku enese poolt teoste lõpus toodud andmeist. Mõnikord märgib ta ära isegi tänavat, kus ta teose kirjutamise ajal elas, nagu Mäel ja Puiesteel.

Lutsu teoste täpse sünnikoha saame teada, kui jälgime tema elukohti Tartus, kus ta on elanud. Tulnud Tartu 1918. a., elas ta Riia tän. 55 ja 1919 Pargi tänavas 4. Samal aastal kolis ta Tähe tänavasse 46 ja elas seal 4 aastat kuni 1923. a. Siis vahetas ta korteri ja kolis Puiestee tänavasse 3, kus elas jälle 4 aastat kuni 1927. Sealt siirdus ta Aia tän. 13 ja elas siin jällegi 4 aastat kuni 1931. a. Aia tänavast asus ta elama Mäe tänavasse 26, kuhu jäi 3½ aastaks kuni 1934. a. Siin on ta loonud tervelt 7 teost, mille lõpul ta märgib, et need on sündinud Mäel. Need teosed on järgmised: „Läbi tuule ja vee“ 1931, „Vaadeldes rändavaid pilvi“ 1932, „Avasilmi“ 1932, „Kuldsete lehtede all“ 1933, „Tuulesellid“ 1933, „Tagahoovis“ 1933 ja „Ladina köök“ 1934. Sellest korterist on kirjanikul üldse head mälestused. Mäe

O. Luts 7-aastasena oma väikese venna Arnoga

tänavast kolis Luts Puiestee tänavasse samasse majasse, kus ta kord elas novembrikuus 1934. Siin on sündinud tema „Vaino Lehtmetsa noorpõlv“ 1935, „Kuninga kübar“ 1935, „Mälestused VIII“ 1936 ja jõudis lõpukorrale ka praegu veel ilmumata jutustus „Sügis“. Kuid enne kui kirjanik sai lõpetada oma viimatimainitud teost, vahetas ta jällegi korterit. Seekord kolis ta omasse majja, mis asetseb Riia maanteel omal krundil. Loodetavasti ei tarvitse kirjanik enam korterivahetust ette võtta. Muide see korterite vahetamine ei ole temale kui kirjanikule nii kasutu olnudki võimaldades temal tutvuda ikka ja alati uute inimestega oma ligemas ümbruses ja hankida ainet oma loomingule.

Näinud väga mitmesuguseid inimesi ja tundma õppinud mitmesuguseid elukeskusi, ei ole kirjanik oma kogemusi kasutamata jätnud oma teostes. Sellekohaselt on Lutsu kirjanduslik looming väga mitmepalgeline nii oma ainekulisel kui motiivistikulisel, nii oma kirjandusliigilisel kui kirjandusvoolulises koostises, nii oma tegelaste, kujude ja tüüpide paljuses kui nende hingeelu erinevuses. Enamikult kõik tema tegelased on väikekodaanlikust keskusest, sellistena on nad aga igauks omaette eri indiviidid ja seetõttu alati uued, kuna nad on eri vaatenurgast vaadeldud. Kordamist leidub Lutsu toodangus vähe.

Ei kuulu käesoleva kirjutuse raamidesse kõiki neid inimitüüpe, mida kirjanik on loonud, hakata vaatlema. Küll aga peatugem mõne sõnaga tema

O. Lutsu endine korter Tallinna tän.

O. Lutsu oma maja Riia maanteel

Foto Hinto

loomingu kirjandusliigilise külje juures. Luts on peamiselt eepiline talent, olgugi et tal on arenenud kirjanduslik närv ka dramaatiliseks loominguks. Üldiselt võiks tema toodangut kuude üsna kindlasti piiritletud liiki jagada. Need on jutustused, romaanid, noorsoojutud, mälestusteosed, näidendid ja följetonid, kusjuures pearõhk langeb jutustustele ja mälestusteostele, milliseid kirjandusvormi kirjanik näikse eeskätt eelistavat ja mis moodustavad ka kõige ulatuslikuma ja väärtuslikuma murdosa tema loomingu. Õieti on jutustus tema põhivorm. Ka tema novellid, romaanid, noorsoojutud ja mälestused pole lõpuks muud kui jutustused. Dramaatiline žanr tema toodangus jääb eepilisest kaugele maha.

Et kirjandusliikide vahekorra Lutsu loomingu käsitus saada, toogem selle illustreerimiseks mõned arvud. Varsti ilmuma hakkavate Lutsu kogutud teoste 30 köites võtavad jutustused enda alla tervelt 11 köidet, mis sisaldavad 24 jutustust ligikaudu 2750 leheküljega; romaanid kujundavad 4 köidet 4 teosega kokku ligikaudu 885 leheküljega. Näidendid, kokku arvult 17, mahuvad 3 köitesse, sisaldades ligikaudu 700 lehekülge. Noorsoojutud, arvult 5, annavad 1 köite kokku 365 leheküljega... Följetonid võtavad enda alla 3 köidet 4 teosega, sisaldades kokku 740 lehekülge. Mälestused kujundavad 8 köidet 8 teosega, kokku ligikaudu 1750 leheküljega. Kõik kokku kujundavad Lutsu teosed 7190 lehekülge. Neist arvudest on selgesti näha, millises ülekaalus on jutustused ja mälestusteosed teiste kõrval. Ja kui lugeda lõpuks jutustused, romaanid, noorsoojutud ja mälestusteosed kõik ühte, siis jääb näidendite ja följetonide kohta $\frac{1}{5}$ murdosa kogu kirjaniku toodangust.

Nagu näeme, ulatub ligi 7200 leheküljeni Lutsu vaimupärand, mis on loodud 30 aasta jooksul. See kuulub meie rahva- ja noorsookirjanduse paremikku. Sellisena on tal tähtis koht meie kirjanduse- ja kultuuriloos. Seda ärgem unustagem kirjaniku juubeli puhul.

O. Lutsu abikaasa ja poeg

Foto Hinto

Paunvere kõstri saun, milles Joosep Toots vihtles Kiirt

A. Teppan

Kui kass ja koer mäletsevad . . .

See ei juhtunud mitte mõnes muinasjutus, vaid... Joosep Tootsi päevil.

Pea ütlema: vaesele Tootsile tehakse meil sagedasti liiga. Ta on ju olnud küll koolis suur vigurivänt ja õppimine ei ole olnud talle just kontimööda, kuid ega kõik „patud“, mis meie lugupeetud juubilar O. Luts on pannud Tootsi õlgadele (rääkimata Mizzi Möllerist!), ei ole siiski reaalelus esinenud prototüübi sooritatud, nagu meil üldiselt kaldutakse arvama. Kahtlemata on O. Luts oma „Kevade“ aine võtnud Palamuse kihelkonna-kooli elust ja suur osa tegelasi on edasi antud väga elutruult (Lible, Julk-Jüri, Toots jt.). Kuid leidub ka hämaraid kujusid, mille algtüüpe isegi kaasaeglastel raske tunda — näiteks: Teele ja Arno. On küsitud isegi Lutsult eneselt, kes on kes. Ja kes on ta ise? Üldiselt arvatakse, et O. Lutsu kujutab Arno. Kuid ainult teataval määral. Arno on rohkem luulekuju ega vasta täpselt O. Lutsu iseloomule, kes on koolis, kaasaeglaste tõendusel, olnud hoopis keevaverelisem ja on Tootsile nii mõnegi triki juures assisteerinud. Osa sellest, et Tootsist sai Toots, tuleb vist küll kirjutada tema koolivenna Lutsu arvele. Selle tõenduseks siin paar episoodi.

*

J. Tootsonil (Toots), nagu tähendatud, ei edenenu koolitöö kuigi hästi ja ta on jäänud tihti vastustega hätta. Teda aidanud siis teised salajase etteütlemisega. Ka Luts, kes oli küll Tootsist klassi võrra ette jõudnud, kuid istus tema naabruses.

Olnud loodusloo tund. Õpetaja Roose küsinud Tootsoni ja käskinud tal mõne mäletseja looma nimetada. Tootson ei olevat teadnud kohe vastata. Seal sosistanud Luts: hobune, siga, kass, koer... Tootson kohe kõvasti: „Hobune, siga, kass, koer.“ Õpetaja usutanud: „Kas need loomad sul tõesti kodus mäletsevad?“ Tootson vahvalt: „Jah, mäletsevad küll.“ Õpetaja: „Mine siis koju ja vaata järele.“ Saadetud siis Tootson peale tundide koju vaatama, kas mainitud loomad tõesti mäletsevad. Luts aga kinnitanud Tootsonile: muidugi mäletsevad!

Kodus oli Tootsil muudki teha kui hobuse ja sea mäletsemist jälgida.

Ta uskunud Lutsu. Ja kui teisel päeval kooliõpetaja küsinud: „No kas vaatasid järele, kas hobune, siga, koer ja kass mäletsevad?“ Siis vastanud Tootson julgelt: „Mäletsevad.“ Muidugi puhkes nüüd üldine naer ja Tootsoni nokkimine. Ta olnud siis Lutsu peale väga pahane ja haudunud kättemaksu.

Kaua ei tulnud ka oodata. Kui õhtul pimedas tules Luts hakanud koju minema ja läinud magadistoast palitut võtma, tormanud ka Tootson sinna, hõigates paari sõpra: „Vakuura ja Gosuudar, tulge ruttu! Ajame „Pigiingli“ kotti!“

Olgu tähendatud, et tol ajal olid pea kõigil õpilastel Palamuse koolis oma hüüdnimed. Luts on saanud oma „Pigiingli“ juhuslikust hüüdest: oh ma vaene pigiingel! Kuna „Vakuura“ on hääldanud kunagi vagurat valesti ja „Gosuudar“ — gosudari.

pimedast magadistoast välja ja purustanud katkise ukse-
käeraua otsa oma käe alles õieti. Pahandus olnud siis
muidugi suur, kuid süüdlasi ei olevat tabatud.

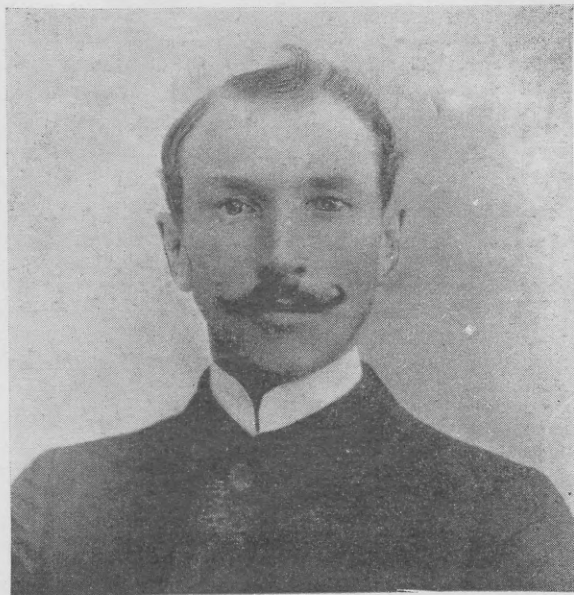
*

Teine kord toonud Tootson kõstri kuuri alt, mis
natuke maad eemal, saani. Lubanud väiksemaid poisse
sõidutada. Saani asunud Luts, Kukk ja Paadevest.
Tootson juhtinud aga saani koolimaja ukse ees olevast
järsust künkast alla otse jõe poole. Küll juhtunud
jällegi kõster parajasti jaole ja jooksud sõitjatele kar-
judes järele. Kuid kes sai enam peatuda! Saan tor-
manud kõigi sõitjatega jökke, sest nõrk jää ei olevat
suutnud koormat kanda. Tootson, pääseses kuivale, ha-
kanud teisi õpetama: „Laske Luts ja Kukk olla — kukk
lendab ja luts ujub. Päästke väike Paadevest!“ Muidugi
saanud kõik poisid märjaks ja pisikesel Lutsul tulnud
terve õhtu oma riideid kuivatada ja kõstri-papa kitlid
selga ajada, mis aga väga suured olnud ja teistele pois-
tele väga palju nalja sünnitanud.

*

Pole kahtlust, et Luts ei ole mitte just vähe kaas-
tegev olnud, et elu Palamuse kihelkonna-koolis tol ajal
on kujunenud sarnaseks, nagu see peegeldub „Kevades“.
Kahtlemata on Lutsul olnud küllaldaselt materjali ja ta
on osanud kõike seda suure hingelise soojusega edasi
anda. Igatahes — Luts on oma „Kevadega“ püstitanud
Palamuse kihelkonna-koolile monumentaalse mälestus-
märgi.

Kuid mitte ainult Palamuse koolist ei räägi Luts
suure heldumusega, vaid sama armas on talle iga mä-
lestus siit — olgu see Posti talu, Kuremaa järv või
mõni teine paik. Ei ole ükski teine kirjanik oma sünni-
paigast rääkinud niisuguse hingelise soojusega, nagu
O. Luts Palamusest. Terve Eesti tunneb O. Lutsu kaudu
Paunveret. Pea iga maja, iga teevaru on leidnud tähe-
lepanu. Palamuse peaks olema uhke O. Lutsule ja ei
tohiks tema teeneid unustada iialgi!

Joosep Toots (Tootson)

Tõmmatud siis pisikesel Lutsul — Luts on olnud
väga väikese kasvuga — selgaaetud palitu üle pea ja
seotud ülevalt kinni. Luts pistnud appi karjuma.
Abi tulnud aga sealt, kust seda kõige vähem oodatud
— kõster Nielenderi näol. See hakanud Lutsu rapu-
tama, et mis vigurit ta teeb. Luts saanud kõstri-papa
käe kätte ja olles arvamisel, et see vastase oma, kratsi-
nud seda küüntega. Vihane Julk-Jüri tormanud siis

Töö mõisa põllul Venemaal, kus Joosep Toots oli valitsejaks

Mure huumori pärast

Kui usaldada Vissarion Belinski arvamust, et „huumor on samapalju mõistus kui talent“, siis aimame, miks see kombinaat mõistusest ja talendist esineb üldiselt nii harva. Säärane olukord teeb meid võlgnevaks ja kohustatud pooleks huumori kui otsitava ja väheleitava harulduse vastu.

On juba ammu tähele pandud, et huumorit on raskem tajuda kui kurblogu. Nii on teada juhtumeid, kus mõistetakse traagikat isegi siis, kui ollakse „sünni poolest põhjamaalane“. Ideaalne traagiline läheb just selle poolest lahku ideaalsest koomilisest, et esimene on peaaegu igale mõistetav, viimane ainult väheseile valituile. Järelkult nali igakord ei olegi nali ja kindlasti mitte siis, kui teda ei ole mõistetud.

Meie kaasaegset huumorit väärrib täiel määral kaasaegne avalikkus, kus kaalub veel tõusvat turuhinda — horribile dictu — mõni ärakulunud anekdoot ja vaimsete huvide aseainena teenib vastutusvaba ja paksulai keelepeks. Aga siin oleme välja jõudnud avaliku võllanaljani, kus huumoriga on üldse raske esineda. Isegi sarkasm ja mürgine ironia aitab vähe säärases olukorras. See huumori karilejooks võib viia samuti meeletehetele, nagu klassiline tragöödia — pärast seda, kui kangelased on üksteise viimseni maha noffinud.

Olgu peale muu tähendatud, et „jumalikkude tragöödiat“ ei tunne kirjanduslugu, aga „jumalikkude komöödiat“ — comoedia divina — kes ei tunneks seda? Kui Xantippele pannakse süüks, et Sokrates ei ole kirjutanud ainustki raamatut, siis võiks arvata, et Oskar Lutsu rohkearvulistes raamatutes on süüdlasi rohkemgi kui üks Oskar Luts. Ja nii tähendab mure huumori pärast õieti muret kõikide pärast, kes nii või teisiti kaastegevad on meie kirjandusliku huumori viljamises.

Jah, ega ole saladuseks, et huumoril on meie maal sageli olnud veriselt rasked päevad. Bürokratia ja kodanlus hävitab huumorit — kuni satub ise huumori hävitava mõju alla. Oleme mõtteliselt keskkihistunud ja siit see täiskõhuline vaimse keskpärasuse ajast ja arust läinud nõue kirjanduse „elulähedusest“. Sest nõnda kaua kui huumor veel elab ja on maha löömata, tohiks vist küll iga aine üle kirjutada — ka isegi meie kirjanduskriitika üle. Peab omama ainult mehhist vastupanu, et mitte laskuda sarkasmi.

Usume, et tuleb veel eelõitsenguid ja uusi kevadeid huumorilegi. Ja selles huumori Uues Kevades tahaksime jälle kohata 50-aastaku „elu- ja huumorilähedusega“ karastatud Oskar Lutsu. **M. P.**

August Alle

Epiigramme

POHJOLA EMAND

Juba ammu eelreklaamis joodeldasid ajalehed:
saabub Pegasusel ratsa raske emand Pohjolast.
Kõhuli end ritta seadsid arvustajad, muud teatrimehed,

piiludes altkulmu hardalt Nisamäele üles,
kust siis armulikult emand luulemäral
juubel-joodeldusse laskus, kohvianum süles.

*

— Milleks servitud nii palju sära, tehtud kära? —
küsis Tammsaare ja näitas — olematut last...

IGAVENE EESTLANE

Pärast väljanaermist, näkkulöömist, nuuti
Jeesusele viimsel teel ei andnud puhkust
oma maja lävel Ahasveerus.
Taevas karistas siis julma juuti,
et peab surma ootama kui pruuti.

Nüüd, kus demokraatial on habe keerus,
prillid sisse löödud, kukal muhkus,
jälle leierdatakse kord apokriiva jutukest
mingist igavesest eestlasest...

PREI

Vennas-tööline, hei,
härrassotside tallis on prei!
Kuhu jäi su partei
nii mõnigi Rei?...

Joosep Tootsi tütar

Raja Teele (Lutsu „Kevadest“)
35-aastasena

Kurvad humoristid

O. Lutsu 50. sünnipäeva puhul

Eestlastel olevat vähe huumorit ja huumorimeelt. See olevat tingitud kas rahva iseloomust või selle ajaloolisist mõjutustist.

Mõned väidavad, et huumorivähesus ning raskemeelus olevat omane kõigile soome-ugri hõimudele. Vähe leiduvat nende hõimude rahvaluules huumorit, rohkem kurvameelsust. Samuti ka kogu uuemas kirjanduses. Huumoripuuduse ning melanhoolsuse üle muidu nii elavaloomuliste ungarlaste juures kaebas mulle korduvalt ka üks meil hästituntud ungari kirjandusloolane. Ta väitis isegi seda, et huumorivähesuse mõjul puuduvat ungarlastel — samuti ka meil — hea lavakirjandus.

Mulle näib, et asi ei ole siiski nii.

Kes meie rahvast, rahva kõnet tema igapäevastes ka kõige raskemates toimingutes. jälgib, võib kõikjal märgata rikkalikku ja omapärast, veidi varjatud nalja, huumorit, mis nagu vaikne läte pulbitseb ja voolab. Mitte kriiskavalt, lärmitsevalt, vaid käratult, eluraskustes resigneerunult.

Ei ole kõik humoristid ei kirjanikkude ega rahva hulgas sellised lõbusad, ümmargused, prisked j. m. s. tüübid, kes kõigiti rahul on oma elu-oluga sel jumala kesaväljal, vaid paljud nendest on melanhoolikud, kurvameelsed, kuid püüavad kõigist oma raskustest naeratades üle saada, naeravad n. ö. läbi pisarate. Melanhoolikuid võime leida isegi geniaalsete humoristide hulgas. Nii venelastel — Gogol, prantslastel — Molière, hispaanlastel — Cervantes (oma Don Quijote'ga), inglased — Charles Dickens ja mitmed teised. Need kõik on oma töödes naernud kaaskodanikkude väikluste, narmuste ja rumaluste üle — läbi oma tundepisarate.

Ja selline naer, võib öelda, on kõige ilusam, ülevam naer.

Üks niisugune kurb humorist on ka meie juubilar, Oskar Luts.

Olen selle kolmekümne aasta jooksul, mil ma O. Lutsu tunnen, võinud kuulda ja märgata paljusid, kohati etse saatuslikke raskusi, millega tal elus on tulnud võidelda. Ent kunagi pole mina ega vist ka keegi teine märganud, et Luts ka kõige raskematel pilkudel oleks unustanud oma lemmikut — huumorit. Ei kirjas ega sõnas. Harilikus vestluseski mitte.

Ta ei loobu millalgi oma kõverpeeglist. Ta võtab võrdselt omast isiklikust kui ka teiste elust mõne sündmuse, olukorra jne., seab selle — „kõverpeegli“ ette ning vaatleb ja lõbutseb siis, kuigi endal vahel nutt näib varaks olevat, kuidas need asjad peegli fookuses moonduvad veidraks, naeruväärseks ja lõbusnimitavaks.

Lutsul ei ole see mitte lõhkuv, hävitav pilge, sarkastiline, vaid n. ö. — „positiivne“ naer, mis rahvale meeldib ja mida rahvas ta loomingus hindab sellega, et Lutsu teoseid, mille arv seni ületab poolesaja, meelsasti loeb ja ostab.

O. Luts on sellist „positiivset“ naeru naernud juba aastakümneid enne seda, kui meil ja mujal hakati positiivsust nõudma ka lõhkumistel, kas või kivilõhkumisel.

Heatahtlik huumor, nali, naer on see, mis inimesi rohkem seob ja ligindab, kui näiteks Saksas härra Hitleri poolt mitmesuguste vorstisortide asemel tarvitusele lastud nn. „Einheitswurst“.

Kirjanikud-humoristid sünnivad jumala armust, nagu muiste keisrid ja kuningad.

Üks selline sündinud humorist on meil Oskar Luts.

K. Laagus

O. Luts

Tiituse karikatuur

Kaks pikka reisi olen ma omal ajal sooritanud Oskar Lutsuga. Ühe — Kuressaarde, ja teise Palamusele. Kuressaare reis lõppes Pärnus, sest maa sai otsa, aga Palamuse reisile pidasime mõlemad kangelaslikult vastu.

Huviküllane reis Kuressaarde, resp. Pärnu, peaks paljudele tuttav olema, kuna Palamuse oma aga veel puhkab raske saladuse katte all. Oleks nüüd vast sobiv aeg seda katet juba veidi kõrvaldada.

Ühel ilusal suvisel varahommikul kohtume Lutsuga Tartu raudteejaamas. Mina tõttan, sest rong on juba jaamas ootamas. Luts seisab praeguse maa-aluse labürindi sissekäigu juures õige mureliku ja pahura näoga.

„No vaat sind, odratonti,“ hõikab ta, „nüüd oleme hiljaks jäänud. Viis minutit on veel aega, siis läheb rong. Ei me enam jõua!“

Ja siis imestas Oskar väga seda kiirust, millega piletid võeti, üle jaamahoone põranda mindi, perroonigi hea lahmakas otsa, ja et veel aega ülegi jäi vagunis igavustki tundma hakata, enne kui rong jalad alla sai.

Kaarepere jaamast Palamuseni on kilomeetrit neli. Selle aja sees sain ma palju targemaks. Kuulsin, et Luts siin läinud suvel suvitanud, et siin olevat võrratult

R. Tiitus

Elu ja

tore järv, millel me tingimata sõitma peame, et siin võin kohata paljusid neid inimesi ja tüüpe, mida Luts nii suure südamlikkusega kirjeldada mõistab.

Peale selle olevat siin üks paremaid meiereisid üle terve Eesti, — juba sellepärast üksi pidavat ma siia suvitama tulema. Mõtelda, — kus seda piima ja seda joomist ja seda kosumist!

Ja veel lahke pererahvas seal Kuremaa järve ääres!

Jõudes Palamusse, olin siis ka kohe valmis pagari juurde minema piima proovima.

Ent Luts heitis mulle ühe pilgu, mis oli täis arusaamatust, ja lausus: „Noh, noh, ega sa laps ei ole, et lähed piima jooma.“

Siirdusime siis kuhugi talurahva kauplusesse, mis oli peaaegu universaaläri, keha kinnitama, et pärast minna ja heita paar põgusat pilku sellele kultuurajalooliseks saavale koolimajale, kus aastakümnete eest kääris elu, mis nüüd „Kevadete“ kaante vahel ikka jälle uuesti elavaks saab.

„Vara veel minna,“ tähendas Luts keset söömaega, kui kippusin kangesti koolimaja poole, „sa ei näe seal praegu poisse ega tüdrukuid. Nad on tunnis. Nad pole küll mitte need, kes olid minu ajal, kuid jekimeid leidub ka praegu.“

Sellele kompetentsele tõigale ei olnud mul palju vastu vaielda. Istusime veel.

Ja kui siis lõpuks koolimajja jõudsime, ei olnud seal enam hingegi. Oli küll üks, kuid sellest oli vähe abi. Oli küll köster, kuid Julk-Jüri kaugeltki mitte. Rohkem juba „odratont“.

„Noh ega's midagi,“ ütles Oskar, „nüüd läki järve äärde pererahvale külla. Seal on tütarlapsi ja kõike. Küll näed.“

Võtsime siis veidi külakosti kaasa ja seadsime samud järve poole.

Olin õige naiivselt ärevas ootuses, näha elusalt inimesi, millised elavad ja teotsevad Lutsu raamatute lehekülgedel.

Olles jõudnud selle taluni, kus pidid elama need toredad inimesed, astusime muidugi õueväravast sisse nagu omad inimesed ja vanad tuttavad kunagi. Aga kohe pörkasime tagasi. Kole koeranäss kargas meile vastu hirmsa hammaste lõginaga.

„Ära karda,“ ütles Luts, „see on minu vana hea sõber.“ „Pontu, Pontu,“ meelitas ta peni, ja järgmisel silmapilgul oli Pontu mu püksisäärest välja rebinud korraliku tüki. Luts sai ruttu värava taha, kuna mina koeraga maadlema jäin. Lõpuks sain ta ühe õnnestunud

luule

Laanele

*Su juurde ikka mina tulen,
su kätkis kasvand üksik lind.
Kui taha jäävad linna tuled,
su rüppe jälle kisub ind.*

*Ei mõista keegi nii su juttu,
kui valvad öösel, must ja tumm,
kui haldjas mähhib jõge uttu
ja taevast õhkub — hall ning sumb.*

*Ja tuhmub silmapiiri palmik,
päid puudel laotus embab sääli.
Lind lendab üle luha: malmlik
ja karge puudutab ta hääl.*

*Ja külast kandub kustuv huige,
ja sõidukõrin kaugelt teelt...
Kõik kohab, sulab. Ainus tuige
on öö kui kaugel kose neel.*

*Käib üle luha kerge hingus —
nüüd liigub avaruse vaim.
Kõik on nii ärev, õnnis, pingul,
kõik on nii valge, selge, lai...*

*Su juurde ikka mina tulen,
mu nooruskätik, — mu kaugel laas.
Mind oma üksindusse sule,
kui ükskord on mu päevad maas.*

jalahoobiga pikali põrutada ja ise kah ennast toimetada kindlamsse kohta.

„Vaat kus koeranäru,“ imestas Luts, „ei tunne ära vanu tuttavaid.“

Pontu „Baskerville'i koera“ kisa peale avanes tare uks ja keegi naisterahvas lukustas Pontu lauda ukse taha. Nüüd sõandasime astuda lähemale

„Tere, tere, pereemand,“ ruttas Luts perenaist tervitama, „noh kuidas elate kah?“

„Tervist jah,“ tunnistas meid perenaine, „mida oleks härrastel soovida?“

„Noh kas te's mind ei tunne?“ imetses Luts, „ma olen ju Oskar Luts, — suvitasin siin mullu.“

„Luts, Luts,“ pingutas perenaine mälu, „missugune Luts?“

„Noh, kirjanik Luts ikke.“

„Ah soo, kirjanikuhärra, jah, jah, miks ma ei mäleta, mäletan küll. Eks siis astuge tarre sisse kah.“

Astusime tarre. Oli teine keskmine talutuba. Nurgas voodil istus kurva ilmega tütarlaps, nuttev laps süles.

„Vaat, kus tore maimuke,“ meelitas Luts, „at sa väikseke. Kus isa on kah?“

Vaikus, mis nüüd tarre asus, oli õige sünge. Laksime mõlemad kiiresti otsima peremeest, et teda tervitada.

Õues peenarde vahel urgitses keegi vanamees labidaga. See pidi olema onu Viir, jutu järgi tore mees ja muhe jutumees.

Ent vanamees piilus meid sellise kahtlase pilguga, nagu külamehed tavaliselt heidavad hobusevarguses kahtlustatavale.

Jutt ei sobinud ja siis pidasime paremaks järvele sõita. Saanud tõmmata aeruga paar korda, leidis Luts, et ma olevat nüüd juba küllalt näinud järve.

„Mis tast ikka vahtida,“ ütles Luts, „vesi ikka vesi. Sõidame tagasi, peremeest vaja tervitada.“

Sõitsimegi tagasi.

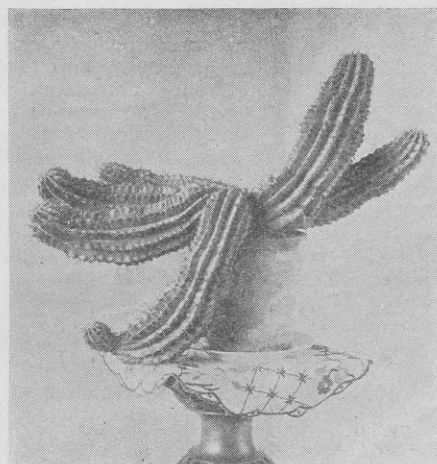
Varsti kohtasime ka peremeest, mina tõin külakosti ja Luts nõudis peremehe poolt kosti kõrvast, leibaži vähemalt.

Ja leiba me saimegi.

*

Võrdlemisi kergeks läks süda, kui jälle kõndisime metsavahelist teed tagasi.

Elu ja luule on siiski kaks iseaaja.

O. Luts töölaual taga

Vaade O. Lutsu majale Riia maanteel

Foto Hinto

E. Tennmann ja konsistoorium

Moodne protestantism — see on vaikselt ja muga-
valt tukkuv usutunnistus, mis ei kannata pro-
testeerivaid hääll. Eduard Tennmann oli aga
enne kõike protestant, kes teadlikult tõstis oma häält
ja kes ei võinud omas hinges kannatada sõnatut ja su-
letud vaikimist. Siit tulebki otsida põhjusi nende
alalõpumatutele tülidele Eduard Tennmanni ja konsistoo-
riumi vahel. Eduard Tennmann ja konsistoorium — see
oli meie avalikus kirikuelus tükike modernset, varjatud
kodusõjalist Hispaaniat, mis kantud tuhkjashalli, madal-
ahta põhjataeva alla.

Rõhutatud kallakuga ekstreemidesse, egotsentri-
liste kalduvustega individualismi, nagu tema tunnusta-
tud eelkäija Gustav Teichmüllergi, kes oli vast omaaja
Tartu ülikooli nimekamaid professoreid peale K. E. v.
Baehri, oli Eduard Tennmann kahtlemata üks neid, keda
ei kohutanud konsistoorium. Eduard Tennmanni ise-
loomus oli see, et ta võis nõuda järelejätmatu visa-
dusega oma õigust, astudes kartmatult välja oma veenete-
eest ja täites seega oma kohustust kui otsene protes-
tant. Sealjuures võis Eduard Tennmann sageli kao-
tadagi ja jääda alla. Aga ta võis sageli olla rohkemgi
kui protestant. Siis oli ta tormakas mässaja ning vaimne
tungalakandja, kes ei kohkunud astuda barjääri äärele,
et vahenditult kaitsta oma tõekspidamisi.

„Hüpoteetilised paraabolid“ on sageli paelunud
inimmõtteid. Eestlane on aga eriskummalisemaid olen-
deid: ta ei filosoofeerir kirikus käies ega tee seda ka kir-
ikus käimata. Nii võiks kõnelda mingist „filosoofilisest
immuunsusest“, mis tänapäeva tunnusmärgina on haa-
ranud sama hästi haritlase kui ka rahva. Väljapaistvaks
ja ainulaadseks erandiks oli Eduard Tennmann, kelle
väsimatult otsiv ja rahu tu mõtte töötas alatise kõrg-
pinge all. Eduard Tennmann oli usufilosoof, kelle nimi
ulatus üle kodumaa kitsapiirilise raja.

Eduard Tennmann on sündinud Peterburis 29. juu-
li 1878 aastal. Ta õppis usuteadust Tartu ülikoolis
1905.—1910. a. ja lõpetas selle cand. theol. astmega. Töö-
tas ülikooli juures 1919. a. peale dotsendina ja mäa-
rati 1926. a. võrdleva usuteaduse professori kohusetäit-
jaks. 1930. a. kaitses ta Tartu ülikooli juures usutea-
duse doktori väitekirja, mis leidis tunnustust. 19. nov.

1936. a. varises enneaegselt, olles välja jõudnud oma
töö ja võimiste mehisele haripunktile.

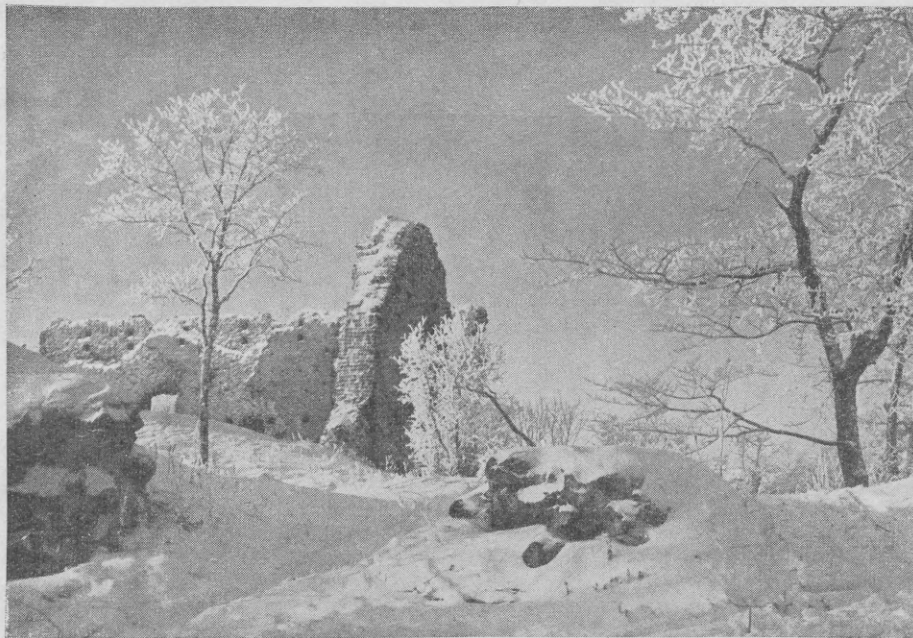
Savonaroolaliselt teravnurkne, askeetiliselt lõkpi-
lguline, oli Eduard Tennmann juba oma välimuselt elav
protest kõige vastu, mis tuletab meelde rahu, mugavust
või vaikust. Sellepärast oleks täiesti tarbetu küsida,
miks ei võtnud ta näit. õpetajana oma end. koguduse
nõukogu liikmeid patte-andeksandvale kiriklikule armu-
lauale, miks ta kohtles end. koguduse nõukogu esimeest
vanatestamentliku otsekohesusega, või miks kirjutas jõu-
lulaupäeval 24. dets. 1927. a. konsistooriumile auhaavava
kirja, nagu talle süüks paneb konsistoorium. Säärane
küsimine oleks sama mõtlematu ja asjatu, nagu soov
näha leppevaimu või ka ainult lihtsat loogikatki konsis-
tooriumi 1929. a. maikuu otsuses Eduard Tennmanni
asjas (toimik nr. 580).

Konsistooriumi otsus 1929. a. maikuu 2/15. päevast
õpetaja Eduard Tennmanni asjas ei ütle tavalisele vaate-
leiale palju. See on vaimse provintzialismi kolkalisi
õisi, rõhutatud ja väljapaistva väikluse inimlik doku-
ment. Formaalse loogika vaatekohalt on see ainult veel
mingi „süsteemiseeritud unenägu“, kus tõendused ja
nende hindamised ei kannata kriitikat. Selle otsuse
põhistused viivad tavalise kodaniku mõtled tahtmatult
lühemale „kristlikule huumorile“, — kui on siin kohal
lubatud tarvitada Eduard Tennmanni enese väljendust.

Nüüd on siis saabunud vaikus. Ja nii Eduard Ten-
nmannile — aga olgem otsekohesed — sama hästi ka
Eesti evangeeliumi luteriusu kiriku konsistooriumile.
Valitumaid ja andekamaid oraatoreid, nagu seda oli
Eduard Tennmann, on jäädavalt sulgenud suu, et võiks
oma paljutähendava sõna ütelda vaikus. Konsistoorium
võib olla sajaprotsendiliselt kindlustatud, et vähemalt
Eduard Tennmann ei tee talle enam etteheiteid.

Kaotus, mis on tabanud meie rahva tõusvat, tung-
levat filosoofilist mõtet, meie noort ülikooli, meie harit-
laskonda, meie tänapäeva otsisklevat teadust ja vaimu
— see kaotus on äraarvamatu raske. Nõuab aastaid,
võib-olla ka aastakümneid, enne kui õiglaselt hinnatakse
ja mõistetakse seda kaotust, enne kui meie viril ja kre-
tiinne avalikkus välja jõuab Gustav Teichmülleri õpi-
lase ja õpetlase, muldasängitatud Eduard Tennmanni
tunnustamiseni.

M. P.

Viljandi lossivaremed talvel

Foto Kiisla

Kooli põhiülesannetest

Meil on viimasel ajal väga palju hääli kuulda olnud, et meie kool algkoolist ülikoolini rõhku paneb peamiselt õpetusele, st. teadmiste ja üksikfaktide kuhjamisele, kuna kasvatuslik külg on jäänud üsna unustusse. Kool ei valmistavat elu jaoks küllalt tugevaid ega iseloomukindlaid inimesi, vaid tuupivat õpilasile igasuguseid teadmisi, mis hiljem praktilises elus osutuvad kasutuks ja tarbetuks.

Erapooletult vaadeldes ei saa salata, et niisugusteks etteheideteks on tublisti põhjust. Meie koolide õppekavad on üle koormatud igasuguste ilusate tarkustega, millest lapsed sageli võimelised ei ole arugi saama ja — mis peaasi — millega hiljem tegelikus elus midagi ei ole peale hakata.

Kes on ise sellest tarkuse kadalipust läbi käinud, peab tunnistama, et terved hulgad õpitud fakte, nimesid, arvused ajaloost, kirjandusest, matemaatikast, geograafiast, keeleteadusest jne. muutuvad tühjaks, sisutuks ja kaovad lõpuks meelest. Milleks aga nähti siis koolis nende õppimiseks nii palju vaeva, kulutati raha ja aastaid?

Sellest vast tulebki, et just need inimesed, kes koolis olid keskpärased või koguni halvad õppijad, saavad elus hästi edasi. Nad ei koormanud oma mõtlemisaparaati koolis ja kasutavad nüüd seda elus sootu vabamalt.

Iga kooli mõte peab lõppude lõpuks olema siiski see, et kasvatatakse noor inimene küllaldaselt tugevaks eluvõitluse jaoks, nii et ta suudab ennast elus läbi lüüa, endale leiba teenida, olla püsiv, järjekindel ja aus oma ettevõtetes. Seda saab aga ainult sel teel, et koolis õpetatakse elu põhitõdesid, kasvatatakse iseloomu ja maailmavaadet.

Alg- ja keskkaridus peab olema ümmarik, har-

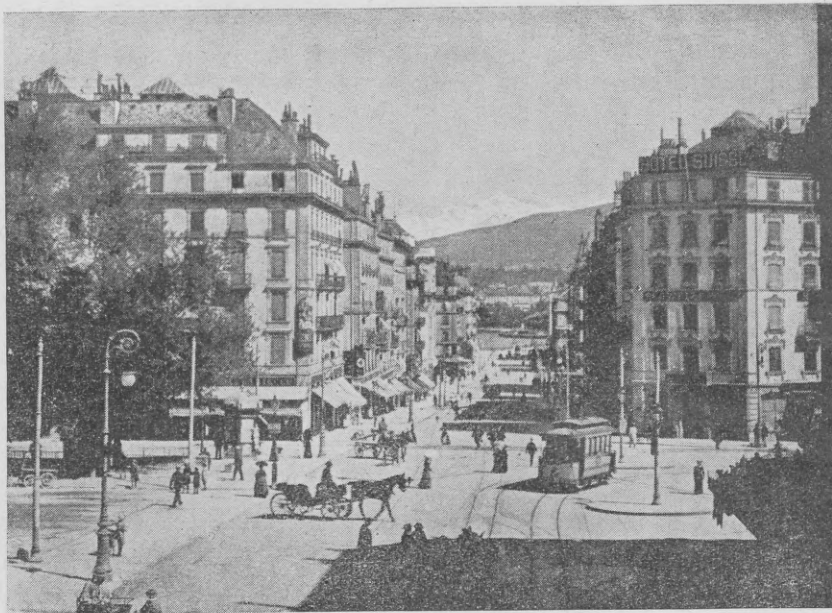
mooniline, kasvatav ja eluvajaline. Üksikfakte, nii nagu nõuab hiljem iga inimese eriala ja amet, õpib igaüks ise, kas siis vastavas koolis või oma käel.

Meie praegune kool tegeleb vähe just nende õppeainetega, mis aitavad kasvatada iseloomu ja maailmavaadet. Mäletan ise, kuidas koolilt (kuni ülikoolini välja) ootasid teenäitamist elulistes küsimustes — see jäi aga ainult ootuseks. Ja kui siis seisiski tunnikavas mõtteteadus ja bioloogia, siis osati sellest jälle teha igasugu aastate, nimede, voolude, terminite jms. rodu, mis terve aine veetluse pihuks ja põrmuks löi. Ainult õpilasringide isetegevuses saadi rahuldada nende ainete vastu huvi tundmist sellel viisil, et neist tõesti kasu oli. Kui kummaline: õpilaste isetegevus leidis teed sinna, kuhu ametlik õppekava ja tunniplaan minna ei lubanud ega tahtnud.

Meie kool peaks minema seda teed, et ta võiks õpilasis kasvatada iseloomu ja maailmavaatelist tugevust, mis vastu peaks vaimsetele kriisidele ja hoiaks rahvast terava lõhestumise eest. Kool ja kodu — mõlemad peavad andma säärast kasvatust, et noor inimene ei oleks ebakindel, mõtlemisvõimetu ja maailmavaateta kõikide tuulte vintsutada. Meie rahvaarv on väike, seda enam peab tugev olema iga üksik inimene — ning tugevaks saab teda teha ainult kasvatus.

Aeg, milles elame, nõuab kindlat joont igalt inimeselt. Masinate ja kiiruse, rekordite ja närvilikkuse ning rahutuse vastu vajame suurt, sügavat mõtet, mis meid roopas suudaks hoida. Halva ilma ja saju vastu kaitsevad meid hoonete seinad ja katus — halva mõtte vastu suudab kaitsta ainult hea mõte. Valvaku kool, et see mõte selleks küllalt tugev oleks.

E. R.

Genfi vaateid

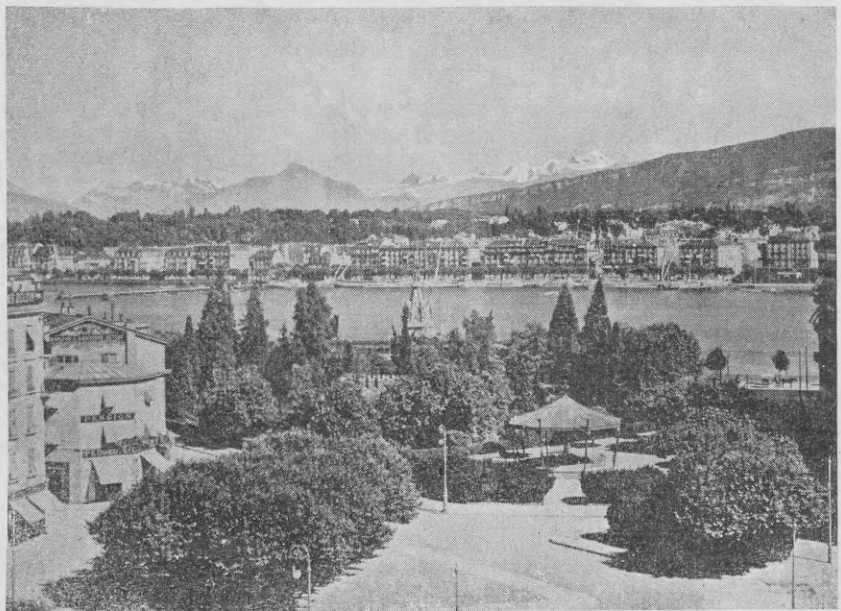
Iga kord, kui maailmas on midagi käärimas, olgu siis Kaug-Idas, Kesk-Aasias või Põhja-Aafrikas, pöörduvad kõigi tähelepanu Genfi poole. Siia ju sõidavad kokku kõigi maailma riikide välispoliitika juhid, siin ju mõistetakse kohut sõdijate üle, sõlmitakse lepinguid ja pakte, töötatakse välja konventsioone ja korraldatakse muud rahvusvahelise poliitika keerdkäike.

Vaadeldes siis pisut, milline on too „maailma pealinn“, kuidas ta on kujunenud rahvusvaheliseks keskuks ja kuidas seal elatakse.

Genf ei anna oma suuruselt ega elanikearvult kuidagi välja maailma pealinna mõõte. Ta elanikearv on umbkaudselt võrdne Tallinna elanike arvuga, seega siis miljonilinnade New Yorgi, Pariisi, Londoni jt. kõrval pisilinn. Ka Šveitsi enese linnade seas ei ole Genf kaugeltki esimene — Šveitsi suurima linna Zürichi ja pealinn Berni kõrval omab Genf alles kolmanda koha, kuid Baaselgi võistleb oma elanikearvult tugevasti Genfiga.

Kui tavalised ülemaailmised tsentrumid — Pariis, London, jt. on kuulsad ka oma rohkete lõbustuskohadega, pakub Genf sel alal kaunis vähe. On väga tavaliseks nähteks, et jõukamad genflased sõidavad õhtuti ja pühapäeviti oma eraautodes üle piiri Prantsusmaale, kus rikkalikude restoranide, hasartmänguklubide jms. näol on lõbustusvõimalused palju täielikumad kui pisilinnas Genfis. Päris vaba aga ei ole Genfi Lääne- ja Lõuna-Euroopa lõbukultuurist.

Kui nimetasin varem Genfi linnaks, siis pole see ometi täpselt nii. Genflased peavad haavavaks, kui

nende kodukohta nimetatakse ainult linnaks. Ei, Genf on „Republic et Canton de Genève“, s. o. „Vabariik ja Kanton“. Vabariigil on oma president, valitsus ja parlament!

See pole mitte naljana öeldud. On ju teada, et Šveits pole mitte tavaline vabariik, vaid liitriik, koosnedes kahekümne kahest iseseisvast kantonist. Olgugi et Šveits on oma maa-alalt Eestist väiksem ja et kantoni keskmine suurus on pisem poolest eesti maakonnast, moodustab iga kanton siiski omaette ühiskondliku terviku erinevate traditsioonidega, erineva seadusandluse, hariduskorralduse ja oma valitsusega.

Genfi ametlik statistika kõneleb: Genfi on 130 000 elanikku, neist 70%

välismaalasi. See on aga nii ainult Šveitsi mõiste kohaselt. Meie aga väidaksime, et Genfis on 130 000 elanikku, neist 35% välismaalasi, teine samapalju Šveitsi teistest kantonist sisserännanuid ja ainult ülejäänud 30% on pärisgenflased. Šveitsis lohkava kolgaisamaalisuse mõjul peetakse Genfis kõiki Genfist mitte põlvnevaid isikuid välismaalasi.

Välismaalased moodustavad Genfi elanikkonna jõukama kihi: need on

Rahvasteliidu ja selle allorganite juures töötavate asutuste ametnikud, rahvusvaheliste büroodes, asutustes ja liitudes teotsevad isikud, Rousseau Instituudi, Genfi ülikooli, rahvusvaheliste kolledžite ja gümnaasiumide õppejõud ja õpilased. Nad kõik kokku moodustavad 40—50 000-isikulise välismaalaste pere. Täpset arvu on siin üldse võimatu kindlaks määrata, sest Genfis ei pöörata kuigi suurt tähelepanu politseilisele registreerimisele.

*

Rahvusvahelise linnana on Genfil kauge minevik seljataga.

Ehtsa rahvusvahelise linna ilme omandas Genf siiski alles reformatiooni ajal, 16. sajandist alates. Pal-

maailma pealinn

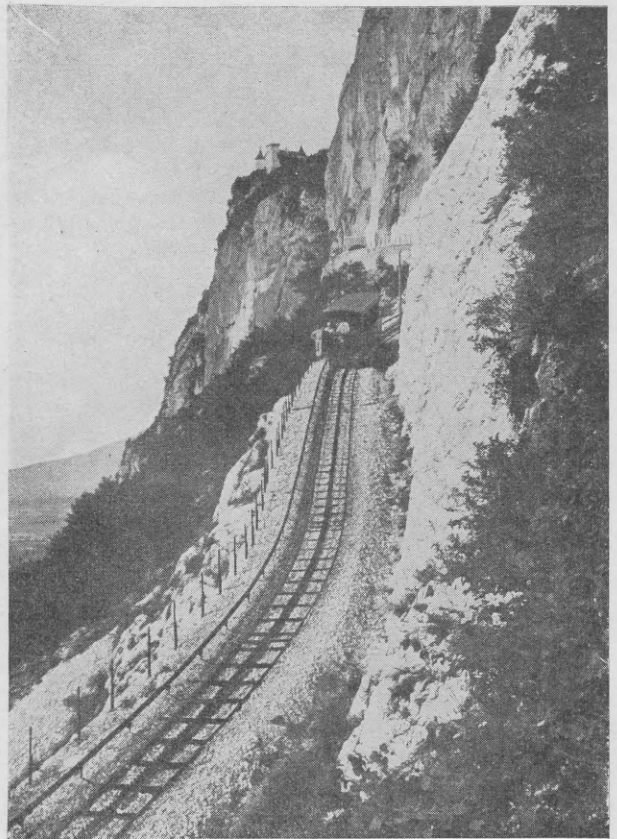
jud usupuhastusest osavõtjad pidid tagakiusamiste tõttu lahkuma oma kodumaalt. Suuremate hulkadena asusid Genfi elama Prantsusmaal tagakiusatud hugenotid. Kuuludes haritumate ja jõukamate prantslaste hulka asusid nad Genfi koos oma rikkalikkude varandustega, ehitasid siia luksusliku linnaosa ühetaoliselt avarate nägusate renessansstiilsete hoonete kvartaalidega, vastandina Genfi vanale linnaosale, pärisgenflaste vanadele räpastele, ebahügieenilistele kastmajadele.

Alates reformatsiooni alperioodist muutuski Genf mõttevabaduse, poliitiliste ja usuliste tagakiusatute kantsiks. Suurim teene oli selles Calvinil.

Calvin tõusis usupuhastajana niihästi Genfi ülempreestriks kui ka toleaegseks presidendiks ja poliitseiülemaks. Ülima vaimustusega jutustavad genflased veel praegugi sellest, kuidas Calvin 400 aasta eest rahva enda ümber kogus ja ta ühiskondlikele töödele rakendas. Linna oli tarvis kindlustada. Asub ju ähvardavalt Genfi külje all — mõned kilomeetrid linnast eemal — järsk Salevy mägi, kus Alpidega kaitstud lossis va-

Mägiraudtee Genfi lähedal

litses piiramatult karm Savoy hertsoginna, saates oma julmi sõdureid mäest alla, järveäärsesse Genfi. Kaitseks selle vaenlase vastu ehitati Calvin koos genflastega tugeva, järsu ja kõrge linnamüüri; ta ise seisis mäenõlvakul ja tegi korraldusi töö teostamiseks.

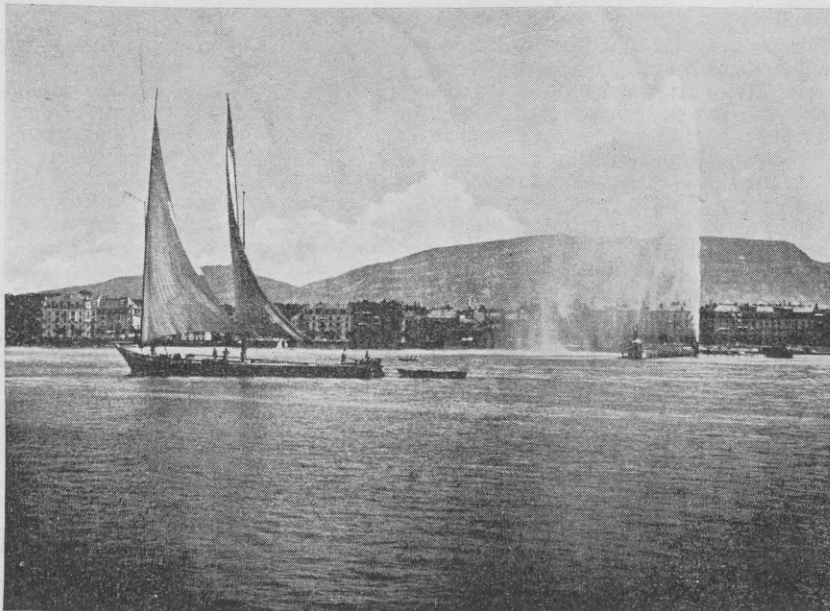

Calvini võit tähendas vabameelsuse võitu Genfi vabariigis — alates reformatsioonist kuni Šveitsi konföderatsiooniga liitumiseni aastal 1815 oli Genf täiesti sõltumatu pisivabariik — seal võisid rahulikult töötada mitte üksnes pärisgenflased, vaid ka teisel mail tagakiusatud poliitikud, teadlased, usumehed jt.

18. sajandi valgustusjärk, 1848. aasta rahutused, 1905. ja 1917. aasta vene revolutsioonid sundisid nii mõningaidki vaimutegelasi ja poliitikuks, kes olid sattunud vastuollu kas maksivate vaadete ja traditsioonidega või jälle maksva korraga, elama asuma võõrsile. Suur hulk neist valis pelgupaigaks Genfi. Nimetagem neist vaid Voltaire'i, kes veetis oma elu viimased aastad Genfist kümme kilomeetrit eemal, kus praegu asub temanimeline linnake, Rousseau'd, Strindberg'i, Lassale'i, Lenin'it jt., kellest mõni on vähem, teine rohkem seotud Genfiga.

Ja mis oligi siis loomulikum kui nähe, et selliste põliste rahvusvaheliste ja vaimsete traditsioonidega Genf valiti suure hulga rahvusvahelise ja ülemaailmalise tähtsusega asutuste keskuseks ja rahvusvaheliste kursuste ja kongresside asukohaks.

Peale Rahvasteliidu, mille tegevust lugejaskond kahtlemata küllaldaselt tunneb, asub Genfis tervelt 67 rahvusvahelise organisatsiooni tsentrumit ja bürood ja 8 rahvusvahelist kõrgemat õppeasutust!

Veepurse 90 meetri kõrgusele

Tartu Politseiametnikkude Kogu korraldas 19. XII 1936. a. «Bürgermusse» ruumides jõulupuu, millest osa võttis politseipere ühes abikaasade ja lastega, üldarvus umbes 550.

Jõuluõhtul olid ettekanded 23-liikmeliselt politseiorkestrilt hra O. Jõelaid'i juhatusel ja oma 30-liikmeliselt laulukoorilt konst. E. Kink'i juhatusel. Peale ettekannete jagas jõuluvana kõigile politseiametnikkude lastele kuni 15 a. vanuseni jõulukinke. Hiljem oli üldine koosviibimine jõululauas.

Kutsutud külalistena võtsid osa ühes abikaasadega Politseivalits. direktor R. Veerma, Tartu linnapea kindral A. Tõnisson, professor Saral, prokurörid, Ringkonnakohtu esimees J. Sass, Tartu linna ja Tarlumaa maleva pealikud ja ajakirjanduse esindajad.

Genfis asuvaist tähtsamaist õppeasutust on kuulsaimad Genfi ülikool, Jean Jacques Rousseau nimeline Kasvatusteaduste Instituut, Kesk-Euroopa õppesentrum, Põhjamaade Rahvaülikool, Genfi Rahvusvaheliste Õpingute kool jt.

Genfi ülikool on kujunenud kohaks, kuhu tuleb õppima kõrgema kihi noorsugu kõigist maailma riikidest. Te leiata siinses üliõpilasnimekirjas Prantsuse ministrite, Poola vürstide, Saksa parunite, Inglise lordide, Türgi aadlike, Jaapani rahameeste, Boliivia kindralite ja teiste maade kõrgema kihi esindajate poegitütreid.

Rahvusvaheliste organisatsioonide büroode ametnikkond on samuti komplekteeritud rahvusvaheliselt. Siin, Lac Leman'i kaunel kaldail, Mon Repos' pargi lõunamaiste puude ja põõsaste vilus, Botaanikaiaia jaapani rooside vahel ja mujal võib õhtutundidel jalutamas näha niihästi tõmmu-värvilisi neegreid kui ka puht aaria tõugu sakslasi, pisikasvulisi jaapan-

lasi ja tugevakehalisi hispaanlasi, võib kuulda musikaalset rootsi keelt segamini kõrvale võõra hindu keelega jne. Õhtuti tüütavad tänavail ja lokaalides oma kaubapakumistega niihästi pealetükkivad araablased, pakkudes maiustusi ja pisiäsjü, kui ka suursugused pärslased, näidates oma kuulsaid kauneid vaipu. Genfis on esindatud kõik maailma rahvad.

Võõraile, uustulnukaile pakuvad Genfiga tutvumiseks võimalusi Alatine Rahvusvaheline Informatsioonibüroo ja Rahvusvaheline Klubi. Ent ega Genfis ei jäägi üle kuigi palju vaba aega. Šveitsi kaunis loodus ei luba suvel ega talvel vabadel tundidel jääda linnamüüride vahele. Üheks põhjuseks, miks Genf on kujunenud rahvusvaheliseks tsentrumiks, on ju peale kõigi eelkirjeldatud asjaolude ka ta looduslik ilu. Kui paljude unistuseks pole kordki elus võida näha Šveitsi, viibida Alpides, matkata nende igilumel, nautida päikese kiirte mängu kõrgmägede lumega kaetud nõlvadel või jälle kuulata alpinkarjaste rõõmsaid hõikeid ja omapä-

rast joodeldamist, noppida alpikannikesi Šveitsi lõputuil aasadel ja puhata pärast väsitavat alpimatka kas järsul kuristikuserval istudes või üksikus mäestikuhüüti magades.

Kõike seda võimaldab Genfi lähem ümbrus!

Linn asub Genfi järve ja Rhone jõe mõlemal kaldal — orus. Juba Genfi järv üksi pakub võrratu kaunist vaatepilti. Järve vesi on sügavaimas kohaski läbipaistev — kõigil suplejail, ujujail ja aerutajail on võimalus jälgida selle hiigla akvaariumi looduslikku omapära. Õhtuti heidab valgusreklaamide värviline valgus müstilisi varjundeid järve peegelsiledale pinnale. Täiskuu ajal võib vaadelda üle järve siia paistvat „mägede kuningat“ Mont Blanc'i, mis alati kaetud lume ja jääga. Kuid Blanc pole ainus. Lähemal ja kaugemal asuvad Alpeide tipud, massiivne Juura mäestik jt.

Alpivõlude nautimiseks on lõpmataid võimalusi.

Neeme Ruus

Hea sopakirjandus

Värsse, näitemänge, novelle ja romaane valmistab kohvik Budapestis. Teeme vaid väikese arvestuse, näiteks romaani kohta. Budapestis on kakssada kohvikut, igas neist valmib kuus üks romaani, see on kokku nelisada romaani. Aastas umbes viis tuhat. Kuna provintsiski on kohvikuid ja sealgi kirjutatakse romaane, siis kokku umbes kaheksa tuhat. On konservatiivse vaimulaadiga kirjanikke, kes sel alusel, et Shakespeare ei kirjanud kohvikus, ei Balzac ega Tolstoigi, töötavad kodus; nii tuleks siis riiklikku produktiooni hinnata kuueteistkümmenele tuhandele romaani aastas. Näitemänge valmib umbes samapalju; novelle — eeldades, et üks romaan vastab kolmekümnele novellile — nelisada kaheksakümmend tuhat. Värsste alal — kuna neid ka lahtise taeva all kirjutatakse, aasal, metsas, mäeveerul, koopas, varemeis, valvuri onnis, õlerõugus, laeval, paadis, parvel, puu otsas — on toodang kaks miljonit nelisada tuhat aastas. Kaunid arvud. Kultuuri-üleolek, võime olla rahul. Kuigi veel oleme kaugel sellest, et meil igaüks kirjutaks. On koguni mõned kavalpead, kes ei kavatsegi hakata kirjutama. Need loodavad, et kui juba kõik kirjutavad — s. o. kahe-kolme aasta pärast — siis loetakse imeks inimesi, kes ei kirjuta, ning nemad siis astuvad välja, esinevad tsirkustes ja varieteedes, näitavad endid nagu kumminahkne mees või habemega naine, sedaviisi korralikult elatudes kirjandusest.

— Olge lahked, see on kole! — nii kaebab Verrasztó Kalmár'ile. — Seni teenisin kirjandusega nelikümmend pengõtu; nüüd aga vaevalt kolmkümmend. Langen järjest allapoole.

— Mina teenisin seni nelisada, nüüd juba viissada.

— Kuidas on see võimalik?

— Kirjutan lihtsalt sopakirjandust.

— Palun, ärge tehke nalja, eks igaüks tee seda.

— Tean. Kuid enamik kirjutab halba sopakirjandust. Tuleb teha head sopakirjandust! Sellist, mida publik soovib, ostab ning loeb.

— Kuid missugune see on?

— Mis käsitleb tapmisi. Kirjandus ja sopakirjandus on ükskõik. Kirjanduski on sopakirjandus, sopakirjanduski kirjandus. Halb sopakirjandus on selline, milles jutustatakse, kuidas Tihamér armastab Emmyt, Emmy Tihaméri, kuid on takistus; nad võidavad takistused ning saavad teineteise omaks. Hea sopakirjandus, teiste sõnadega otstarbekohane kirjandus on see, kus sünnivad meeldivalt aega viitvad tapmised. Võtame näiteks selle vihukese...

Kalmár tõmbab taskust väikese raamatu, mille tiitellehel on pilt. Ülal: Väike romaanistu, vihu hind 12 fillér'it.

— ... Lubja augu saladus. Minu töö. Kaheksakümmend trükitud lehte, sain selle eest kaheksakümmend pengõtu. Kaheksakümnel leheküljel toimub selles kuusteist tapmist. Seega iga viie lehekülje kohta üks. Ühe tapmise eest saan viis pengõtu honorari.

— Huvitav, selle kunsti õpiksin isegi ära.

— Näete, see on mõistlik jutt. Pole mingit põhjust, et te ei õpiks. Mis te olete? Gorki? Või Tolstoi? Ega te ei põe suurusehullustust?

— Kuid... kas te ei arva, et see siiski on nagu autu ettevõte?

— Ei. Isegi kategooriliselt, vihaga protesteerin niisuguse juhmi käsituse vastu. Kogu selline kirjandus põhineb tõsiasjal, et rahvas seda vajab.

— Milline rahvas?

— Vaesed inimesed. Need, kes ostavad kaheteistkümmend-filléerilisi raamatuid.

— Lubage selles kahelda. Vahest on lugu vastupidi. Rahvas vaid seepärast loeb sellist, et seda talle kätte antakse.

— Pole juttugi. Eksitus! Tunnen seda käsitust, protesteerin ka selle vastu. Olen juba kuulnud õeldavat ja lugenudki, et kapitalistid sellisega üle külvavat rahva. Ainult et kelm kapitalist on nii suur kelm, et ta ka János vitéz'i (Petõfi tuntumaid loominguid) või Assisi Püha Franziscuse luuletused annaks välja ja müütaks kaheteistkümmend-filléeriste vihkudena, kui rahvas neid ostaks. Sellega ma veel olen nõus, et kui kõik ühtviisi leviks, siis ta pigemini kirjastaks tapmisi kui Püha Franziscust, Petõfit või Flaubert'i. Ent kui Flaubert'iga viiekümne protsendigi võrra paremat äri saaks teha, siis kirjastaja trükiks ja saadaks seda laiali, sest teame ju, et kapital on kõige peale valmis. Ta on nii ahne, et kaldub headki tegema, kui see aga kasu toob. Lühidalt, rahvas ise otsustab, mida ta tahab lugeda ning, ostes selle Väikese romaanistu sarja, ta otsustanud.

— Keeruline probleem. Ma pelgaksin hakata kirjutama sellist väikest romaani. Vahest ma ei oskakski sellistaolist välja mõelda, veel vähem oskan kirjutada.

— Ärge mängige mulle kirjanikku. Te olete liiga heal arvamisel endast. Tahate oma raamatut kõlbeliseks jõuks ülendada. Tehke vaid katset! Kui esimesed kaks ei õnnestugi, kolmas juba tuleb hea ning edasi läheb nagu piitsalöögiga.

— Sedagi ma ei teaks, kust alata.

— Alake kohe tapmisega. Meeldi aitan teid. Mul on üks tapmiste nimestik. Mõtlen välja mitmesuguseid tapmislugusid, kirjutan need üles. Siin, selles märkmikus leiduvad nad, kõik nummerdatud, sada seitse rafineeritud tapmist on praegu siin kirjas. Kui siis nüüd romaani tahan kirjutada, võtan märkmiku ning lihtsalt kasutan sajast seitsmest tapmisest umbes pooltosinat. Mis olen tarvitanud, need tõmban läbi. Eespool on siin näha mõnel leheküljel mitusada, need olen kõik juba kasutanud.

— Tunnistan, et asi hakkab mulle kui mitte just meeldima, siis imponeerima.

— Noh näete! Armastan otsekohe-
sust. Müüangi tapmisi. Kaks pengõtu tükk. Teie ikka veel võite teenida kolm pengõtu tüki pealt.

— Kas tohin pilku heita tollesse märkmikku?

— Kuidagi ei tohi. Aga kui huvitab, loen mõne näiteks.

— Miks te ei luba, et ise loeksin?

— Otsekoheisel ütlen sedagi. Sellepärast, et ma ei tunne õigekirjagi. Ma ei taha, et te mulle näkku naerate.

— Suurepärane inimesel! Enam kui mõni õige kirjanik.

— Eks ole. Kuid kuulake. Tapmine number üks: Kaug-poomine.

— Mis?

— Kaug-poomine.

— Mis asi see on?

— Ainult kannatust. Palun mitte vahele rääkida. Rõõvitakse keegi inimene. Rõõvlid kirjutavad tema perekonnale: lunastatagu vang välja. Lunastamine viibib, sest sugulasil on raske bandiitide nõutud summat kokku saada. Järgneb surve. Ohver võetakse läbitõotusele. Selleks läbitõotuseks aga on kaug-poomine. See toimub nii, et ohver üsna lihtsalt üles puuakse, nagu see on kombeks härra János Bogár'il (omaaegne romantilise kuulsusega rõõvel, kelle nime siin kasutame üldnimena). Kuid jalamaid ta vabastatakse silmusest, et ta ei sureks. Järgmisel päeval jälle puuakse ja jälle päästetakse lahti. Iga päev puuakse ja iga päev vabastatakse. Seda võib nii jätkata kas viiekuuskümmend päeva, kuni ohver lõpuks sureb, või sureks, kui niikaugemale jõutaks. Seda meetodit me võime nii endi vahel ka teelusikatäie kaupa poomiseks nimetada. Muidugi vaid omavahel, sest lugeja ei salli huumorit tapmise asjus. Lugeja vajab tõsist tapmist. Päevast päeva koostatakse akt ohvri keha, hinge ja moraali olukorrast, aktis leiduks pulsi-arv, hingamise-arv, keharaskus ja kaebused, ning saadetakse see omakseile. Valmis.

— Kena.

— Selle idee annan teile kui algajale, kes oma olemasolule alust tahab panna, hinnata. Kingin selle teile.

— Tänan.

— Võib nii teha, et ohver sureb, siis oleks jutt tapmisest; võib olla, et lunaraha saabub, siis oleks tegu vaid piinamisega ja juhtum võib edasi keerulisemaks muutuda. Hoiatan aga, et tapmisel tuleb romaanis toimuda. Sedagi rõhutan, et kõnesolevat võtet võib kasutada ainult sellises loos, mille sündmuskohaks on välismaa, näiteks Ameerika. Noh, miks?

— Pole aimugi.

— Sest meie pool see oleks irreaalne.

Meil nimelt, ükskõik, keda röövitaks, on täiesti mõtlematu, et omak sed kas või katsetki teeksid tema väljalunastamiseks raha eest. Kas saite must aru? Verrasztó irvitab.

— Noh, järgneb teine tapmine. Madu kui surma põhjustav raske kehavigastaja.

— Mis see siis on?

— See võib olla detektiivromaanilähtekohaks. Üks kena, noor, muidu terve kui purikas tütarlaps korruga hakkab mõistmatul kombel põdema. Tal on hiigla valud kõhus, ta seisukord halveneb suure hooga, niioelda tund-tunnilt ning peagi ta sureb. Ta lahatakse. Kui ta kõht lahti lõigatakse, roomab sealt pooleteise meetri

pikkune madu välja. See tappis tütarlapse, puruks muljudes ta kõhu ja sooled. Kui seda hävitustööd hästi kirjeldate, kujutlege autojuhti, kes seda romaani loeb! Suu jookseb tal vett naudingust! Et tütarlaps elas Budapestis, oma suursuguste vanemate siselinna korteris, Budapestist juhuslikult ei lahkunud kahe viimase aasta jooksul, tähendab, ei käinud ei maal, ega metsas, ega väljal, siis on küsimus, kuidas sattus madu tütarlapse kõhtu. Ainult nii, et keegi toimetas maomunad tütarlapsele antud veeklaasi. Kes oli see?

— Mõistan.

— Järgneb kolmas tapmislugu. Lihunik vaateaknal. Talvisel ajal, kui liha hästi säilib, võib lihakaupluse vaateaknal näha nelja-viit tapetud ja puhastatud porsast. Öhtul, sulgemise ajal äriteenijad tõmbavad ruloo alla ning jätvad porsad vaateaknale. Teisel hommikul nad avavad äri, lasevad ruloo üles. Ent porsaid polegi vaateaknal. Nende asemel leavad seal värsked suured lihatükid: turi, mitmesugused lõigud, jäsemeid jne., — kuid keskel on ka pea ning mitte vasika või sea, vaid lihuniku oma, vuntsidki keerutatud, suus sidrun. Jah, lihunik ise on tükkideks lõigatud ja vaateaknale asetatud. Et õudus oleks suurem, on üksikuile kehaosile ka väikesed sedelid kinnitatud: 1,20 P kilo, 1,40 P kilo, jne. Kogu rühma kohal aga on

suurem sedel, selle peal kõverate tähtedega: Väikeporsaste kättemaks.

— Väga kena.

— Noh näete!

— Mul on tulnud tõsine tahtmine selliseid lugusid välja mõelda ja üles kirjutada.

— Olgu mul see õnn. See lähen-dab, olgu teil õnne selles. Kõik kolm lugu annan teile tasuta, et näeksite, kui hea inimene ma olen. Mu süda peaaegu lõhkes, kui kuulsin, et teie kuuteenistus on langenud neljakümnele kolmekümnele. Teid tuleb päästa. Hiljem, kui veel tarvis on, võite mult osta selliseid tapmisi, nagu juba ütlesin, kaks pengöt tükk. Te teate hästi, kui alguses ostate, sest olen saavutanud juba sellise rutiini, et ühe tunni jooksul mõtlen välja kümme niisugust. Seni olen kirjutanud kuuskümmend sellist soparomaani, à kaheksakümmend pengöt; seega olen läbi töötanud peagu tuhat tapmist ja nendega teeninud peagu viis tuhat pengöt. Ühe aasta jooksul.

— Nii. Tänan, et mind valgustasite.

— Meeleldi. Kuid nüüd, palun, jätke mind, sest pean töötama. Mul parajasti tuleb lõpetada üks teos.

Verrasztó läks tagasi oma laua juurde. Ta laskis tuua ajalehe, kuid kaua ei saanud lugeda meeldiva ärrituse tõttu. Tal tärkas lootus, et ta raha hakkab teenima ning ära saab elada.

Märkus autori kohta: L. Nagy sündis a. 1883 Ungaris, ühes väikeses Alföldi (Ungari madaliku) külas. Lõpetas ülikooli õigusteaduskonna, oli lühemat aega advokaadi-abiline, hiljem ametnik, a. 1912 peale elab vabakirjanikuna. On palju kirjutanud; tema töödest on ainult osa ilmunud — 14 eri raamatus, Tema viimase kümne aasta pecteosed on: Lecke (Oppetund), novellid; Bérház, (Üürimaja), novellid; Utcai baleset (Tänavaoõnnetus), novellid; Három magyar város (Kolm ungari linna), kolm sotsiograafilist lugemist; Kiskunhalom (kohanimi), romaan, mille modelliks on kirjaniku sünniküla, ja lõpuks romaan Budapest nagykhévész, millest esitatud katkend on võetud Oma kirjandusliku loomingu eest sai autor a. 1932 ja 1935 Baumgarteni nimelise kirjandusliku auhinna. Praegu töötab ta novellide, romaani ja näidendi kallal. — L. Nagy on psühholoogilise naturalismi meister. Tema väljendus on tihe, vähesõnaline, kuid kujukas, tabav, salvav.

Autori loal tõlkinud ja järeilmärkuse kirjutanud A. Raun.

Foto Hinto

Noor-Eesti pere omavahelisel jõulupuul

Okastraadita piirijoon

Eesti-Läti piir Valgas

Kodumaa linnadest on ainult Narva ja Valga täiel mõõdul piirilinnad ja pakuvad ses mõttes huvi. Kui piir Narva taga jääb suletuks okastraadi sümboolse võrgu taha, siis Valgas seevastu piiri ületamine on pikemate formaalsusteta lihtne toiming. Tavalise isikutunnistusega, millele piirivalvur vajutab oma templi, on tee avatud üle Konnaoja puusillakese endisse Luke agulisse, millest nüüd on saanud Läti-Valga.

Kiiresti saab jalutaja ülevaate Läti-Valgast, mis noore linnana avaldab ruumilist avarust, puhtust ja lätlaste omast hoolitsust välimuse eest. Laiad tänavad puisteedega, omapärane mändidega dekoreeritud väljak linna keskel ja äärte pool majad ja majakesed, millel ühelgi ei puudu ümber iluaed. Linnakese välimuse eest hoolitsemine kannab aga tugeva pingutuse ilmet, kuna juba esimese pilguga võib näha, et Läti-Valga on surnud linn, mille tänavail liiklemine on sama soikunud kui meie Otepääl või Elvas mõnel hilissügisel nukuril päeval.

Seevastu Eesti-Valga kannab endas palju rohkem märkimisväärsust. Siingi aga on kõik tihedas seoses piirijoonega, mis näib olevat saatuseks nii Eesti- kui ka Läti-Valgale.

Vaataja jääb alati imetsedes silmitsema valgete piiritulpadega tähistatud veidrutsevat joont, mis ümbritseb linna hobuserauataolise silmusena, milles veelgi mõned vinklid sees. Teatavasti piirijamist sel kujul loetakse inglasest vahekohtuniku kol. Tallentsi teeneks, kuid koha peal liikuv lõbus anekdoot teab, et piirijamises omamoodi osa olevat mänginud ühe popsi lehm. Nimelt karjatanud popsitaat linna juures Rükkel talude all oma lehma, kusjuures ületanud peremehe piirikraavi. Äkki ilmunud kohale salkkond portfellidega härrasid, kes taadilt valjult küsinud:

„Ütelge, kas siin on piir?“

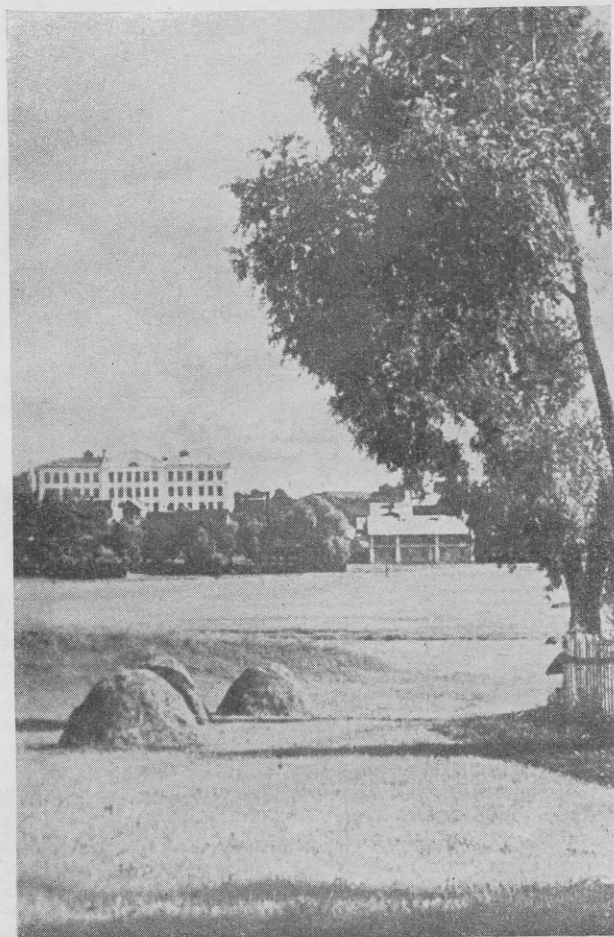
Vanake, arvates, et tegemist politsei- või kohtutege- lastega, püüdnud ennast valega päästa vargusehäbit ja kinnitanud:

„Kallid härrakesed, ei mina valeta — siin on piir, just piiripeenral söötsingi lehma...“

„Harašoo...“ muianud lätlastest piirikomisjoni liikmed, ja sealt siis aetigi riigipiir — popsitaadi, ta lehma ja lätlaste kasuks.

Huvitavad on jäljed, mida jätnud elu nihkumine endisest südalinnast, praegusilt piiriäärseilt tänavailt. Siinsed chitised, millel oma pikk minevik, kõnelevad linna ilusamate aegadest. Nende välisküljed on kaunistatud sambakeste ja nikerdustega, kunagised vaateaknad on laiad ja lubavad. Nüüd on see äritänavate rajoon täiesti välja surnud: majadelt pudenenud krohv, roosad teravate villudega kivikatused langenud lohku otsekui tõbise palged ja äriaknad sulgunud luukide ja roostetanud raudkangide taha. Otsekui jahedat haa- õhku imbaks tänavakividelt, ei tahaks nagu uskuda, et neid kord tallanud elav elu. Harva kohtad siin sammumas kedagi, vast ainult õhtutunnil piirivalvurit oma püsiga. Odavate korterihindade tõttu on see rajoon kujunenud juutide linnaosaks ja kannab oma ilmes lisaks tardunud elutusele räpasuse süngeid jooni.

Alles vanal turuväijakul, kus asub linnaarekoda ja kirik oma murdpüramiidkatusega, muutub linnapiilt heledamaks ja avaramaks. Siit algab Kesk tänav, mis ühes tema risttänavaga — Vabaduse tänavaga — on Valga tänapäeva ärikeskuseks, millel elu aga pole kuigi vilgas.

Vaade Valga gümnaasiumi hoonele üle Pedeli luha

Foto Hinto

Kirjanduslik jõulupuu KO-KO-KO kohvikus

H. Raudsepp

Veste Noor-Eesti kirjanduslikust jõululauast¹⁾

Et me praegu ajaloolise proosa kõrgekonnjunkturi elame, seda ilmutab selgesti ka Noor-Eesti läinudaastane kirjanduslik toodang. Alustades viikingite sõjasõitudega ja lõpetades kõige hilisemate liikumistega — kõigest on me tänapäeva jutustav kirjandus informeeritud. On möödunud ajad, kus kirjanik eneses kinni istus. Nüüd on aeg ja ruum ta ees avatud.

Hindrey on küll vana sulemees, kuid ilukirjanikuna alles nooruslik algaja, kelle täht on tõusmas kirjanduslikul horisondil. On kirjutanud peamiselt lühijutte ning „Urmast ja Merike“, romaan kahes raamatus, on suur ja julge teos. On praegu käimas võistlus vanade eestlaste väljakaevamisel ja ümbertöötamisel ja Hindrey on siin kõige sügavamale tunginud aegade hämarusse, aga ka vana eestluse hingeellu, nagu ta ise usub. Oma kaasaegsetes jutustustes Hindrey on mitmeti paljundanud enese tüüpi ja selle on ta projitseerinud Urmase näol ka kaugesse minevikku, ehtides ta

¹⁾ Ilmub lühendatud kujul.

oma ajast ja ümbrusest kõrgemalseisvaks „härrasnatuuriks“.

„Urmast ja Merike“ teine köide lisab jatku vanade eestlaste kuulsatele tegudele, nagu nad sünnivad ajaloo ja kirjaniku fantaasias. Välisrindel käivad võitlused venelastega Tarbatu pärast, kuna hilisemad põlvkonnad sooritavad kuulsa meriretke Sigtuna alla. Aga ka sisetülides on vanad eestlased kanged mehed, nagu selgub Urma kokkupõrkest Sakala maavanema Himutiga. Sõdades langeb elusid, aga noorte põlv võrsub tugevasti peale ning suguvõsad kasvavad suureks ning võimsaks. Vanade eestlaste elujõud ja elutahe mõjuvad lugejasse karastavalt.

„Urmal ja Merikel“, selle teisel köitel on tänavu kõva võistleja Mälgu „Läänemere isandate“ näol, nimelt aine ühtesattumise tõttu. „Läänemere isandate“ keskseks tegevuspaigaks on valitud Lääne-Saaremaa, kus viikingiaegne ettevõtlikkus juba geograafiliselt asendilt võis olla kõige ulatuslikum. Kujutatakse ajajärku, kus vanade eestlaste üleolek Läänemeres oli eriti tõusmas ja kui naabermaade rannikud olid sellest ekspan-

Pedeli jõgi linna all ei suuda silmale kuigi palju pakkuda ilu mõttes, kuid ta lai madal lamm oma suvise rohelusega on meeldivaks viibimiskohaks päevitajatele ja suplejatele. Otse piiril on jõgi tammiga paisutatud järvi, mille pind juba on Läti alal. Selle vett aga kasutab Eesti poolel olev Rämpsi jahuveski.

Puraküla linnaosa jõe vasakul kaldal on Valgale umbes sama, mis Pärnule ta „Vaestepatuste alev“. See on üheksa üheksa luitud välimusega kehvade majade kogu, kus elavad põllu- ja tükitöölised võrdlemisi viletsas elutingimuses.

Valga oli Vabadussõja valusamate heitluste tallermaaks. Ta kalmistute mullas on rohkesti langenud sõ-

durite haudu. Priimetsa surnuaia mändide all on 300 sõduri ühishaud, millele püstitatud kivist mälestusmärk. Vabadussõja mälestussamba asukohaks on linnapark, milline oma kunstlikult modustatud ahelate ja mitmekesise lehtpuustikuga on meeldivamaid parke. Samas kujutab lipu ja sirutatud käega sõdurikuju.

Esinduslikumaks kohaks Valgale on ta hoolitsetud välimusega raudteejaam. Vaatamata, et tal pole liiklemise vähenemise tõttu endiste aegade hoogu, on tal siiski sõlmitteede jaamale omast rahutut eluüiget. Raudteehaste ja veduritepargi põlvkivisuitsu püüavad heaks teha puistee vahtrad, pärnad ja kastanid.

V. U.

sioonist häiritud. See ajajärk võimaldab kirjanikele rahvuslikke uhkuseelamusi, heroismi ja pateetikat. Ka Mälgu romaan ühab uhke kaubalinna Sigtuna valde. Noor-Eestil on sellepoolest tänavu ajalooline aasta, et ta on ühest ja samast sündmusest kirjastanud kaks võidurikast romaani. Nii Mälk kui Hindrey sooritavad Sigtunale hirmsa ärarikkumise. Ja meie rahvuslikuks aukohustuseks on nüüd lugeda ja võrrelda, kumma hävitustöö on edukam ja jubedam.

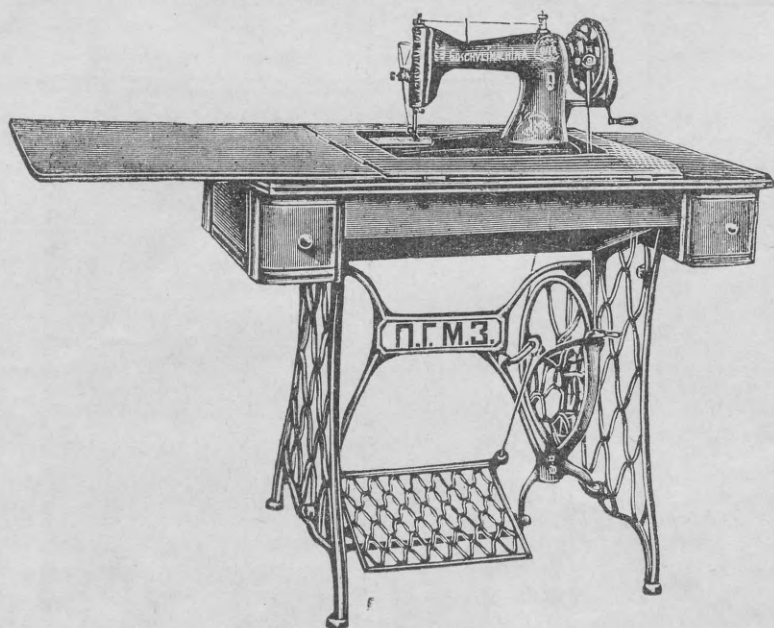
Ka Metsanurga „Soosaare“ on ajalooline romaan selles mõttes, et ta viib meid minevikku, ehkki lähemasse. „Soosaare“ on romaan meie talurahva elust läinud sajandil. Soosaarel orjusest tulev talupojakiht peab võitlust kodumaa mulla, oma jalgealuse eest. Mitte püssi ja mõõga, vaid sirbi ja sahaga. Kroonu on võimas ja vaenlik, saks on isand, nõnda talumees võitleb emal jõul. Pole ehitusega maaparanduslaenu, pole riiklikke toetusi. Aga talud ehitatakse üles, maad puhastatakse ja kultuuristatakse. Sellest kangelaslikust töörindest ja tööpaatosest jutustab „Soosaare“.

Kui Metsanurk tõusutab Soosaare nimelist talu möödunud sajandil, siis Kärner seisab juba uue sajandi lävel ja ta kirjutab terve eepose „Tõusvast rahvast“, mille esimest köidet me juba tunneme ja millest on ilmumas ka teine osa. See pole romaan üksikust, vaid tervikust. Meie avaliku elu kroonika meie juhtivate meeste heitlustest nii rahvuslikul kui ka sotsiaalsel rindel, nii majandusliku kui ka poliitilise vabaduse ja iseseisvuse suunas. Viimases köites areneb sündmustik 1905. a. taustal põnevaks ja lõpeb oktoobrikuu veriste

sündmustega Tallinnas. Romaani tarbeks on Kärner juurelnud arhiivides ning tutvunud üksikute isikute mälestustega, ta on rikas tõsiasjadest ning hoolas tooraine läbitöötamisel. Kirjandusliku vormi poolest on teos väga algupärane, ajaloo taust on ise muutunud romaaniks. Romaani loed kui ajalugu ja ajalugu kui romaani. Ja kirjaniku asjalikkuse ja erapooletuse hoiak tõlgendusel on sümpaatne.

Kui Hindrey, Mälgu, Metsanurga ja Kärneri teostes tundub uute püüdluste, murrangute ja muutuste õhustikku, uut optimismi, uut paatost ja uusi sihiasetusi, siis Jakobson on truuks jäänud oma minevikule. Jakobson on truuks jäänud naturalismile, pessimismile, skepsisele, krititsismile. Ta juurdleb endiselt elu varjupooltes ning teeb analüüsi mandumisnähetele. „Metsalise rajal“ on mõndagi ühist „Vana kaardiväega“. Ühes on luubi alla võetud „igavene üliõpilane“, teises igavene sõdur. Nii üks kui teine ei kohane normaaloludega. „Metsalise rada“ on suur sotsioloogiline läbivalgustus meie hiljutisest vabadussõjalaste liikumisest, nii siis omast kohast samuti — ajalooline romaan. Rahvaliidumisest on meie kirjandusse varemgi mõningaid episoode pudenenud. Aga et seda eilset ainet juba täna võidi suures romaanis kriitilise nõudlikkusega käsitleda, selles on Jakobson meid üllatanud. Sügavamalt võttes „Metsalise rada“ on kogu sõjageneratsiooni allakäämise kroonika. Teos on aktiivsemaid raamatuid tänapäevale ning annab vist põhjust paljudele lahkarvamistele.

Saksa okupatsiooni kirjeldab R. Sirge oma ro-

N.-Vene õmblusmasinad

UNION

võistlevad maailma parimatega

Esitaja

M. Narits ja K^o

Tallinn, Niiguliste 14,
telef. 446-48

maanis „Must suvi“. Siin eesti talunik sõitleb okupeerijate ja nende sabarakkude vastu. Okupatsioon oli meile tõesti „mustaks ajaks“ ja ta lõppes sakslaste kokkuvarisemisega läänerindel. Eesti talumees õppis siin oma vara kaitsma ja peitma. Ja kui ta seda kaitsmist tegi okupatsiooni oludes passiivsel teel, siis astus ta Vabadussõjas juba relvadega sissetungijale vastu. Sirge senises toodangus on „Must suvi“ parimaid.

R. Sirge kõrval seisab Pedro Krusten oma „Vehklemõisa aednikuga“, teosega, mis kujutab mõisa-elu minevikku, ta vanu häid aegu, omapäraste tüüpide ja hingeeluga. Siin valgustatakse mõisa ja küla, mõisniku ja teenijaskonna vahetuid ja neid konflikte, mis uue aja edul tekivad vana uhke mõisavaimuga. See on sama maailm, mida kujutab R. Roh t oma „Veriora mõisas“, nähtud muidugi teiste üksikasjade kaudu ja teise kirjaniku silmaga.

Alma Ostra pikem jutustus „Lendva“ viib meid teoorjusaegsesse minevikku, talurahva-olustikku, valgustades selle vaimseid ja hingelisi hämarusi ja elusaatusi. Kummitab algeline fantastika, rahvaluule maailm, kus tõsisündmused segunevad viirastustega. Kirjanik suhtub oma ainesse soojalt ja subjektiivselt ning võidab lugeja poolehoidu.

V. Uibopuu „Värvate all“ on lugu teenijatüdurukust ja tema vallaslastest. Ema surma järele poeg taotleb omal käel edasi õppida, ent raskused pigistavad, ta lööb koolile käega ning siirdub elukooli, vapralt vastu võttes kehaliku töö raskused. Uibopuu on rahulik objektiivne jutustaja, ja elu allamäge veeremine, nagu seda kirjeldatakse nii maa kui linna miljöös, ei ärata erilist pessimismi.

E. Öuna jutustus „Soomusrongil“ pakub episoodi

Vabadussõjast. Kirjeldatakse soomusrongide tegevust lõunarindel, valgustatakse väliseid võitlusi kui ka sõdurite argipäeva siseelu. Sõduritüüpe ja sõdurinalja.

Võrreldes romaani ja pikema jutustusega on Noor-Eesti sügisene hooaeg novellikogude poolest märksa hõredam.

P. Viidingult on ilmunud esikkogu „Piinlikult hea tahe“, rida novelle ja novelette, milles peamiselt käsitletakse tänapäeva noori haritlasi, kes küllaldaselt ei leia enesele ühiskondlikku pinda. Tähtsustatakse pisisündmusi ja juhtumeid, arvustatakse ajanähteid ja antakse elufilosoofiat.

H. Raudsepa „Jumala veskite“ peamotiiv selgub jututegelase järeldustest: „Ükski kokkuvarisemine ei kuku taevast, vaid on pisihõõrumiste viil. See on motiiv, mis liivaterakestest sünnitab ääretuid kõrbi ja veepiiskadest tohutuid ookeane. Paljude nüüd inimesi tabatakse taevavägedest või katuselt libisevast kivist. Aga meid kõiki hõõrutakse pulbriks tingimustest, milles elame.“

Jaigilt on ilmunud noorsooraamat „Tondijutud“, omapärane põiming tõsielust ja kummitustest. Ja Pearu Orava esineb följetoonidega „Lühijutte ja humoreske“.

Värsked luuletisi pakub Noor-Eesti jõululaud ainult kahelt autorilt. Joh. Sütiste tuleb oma „Sadamate ja saartega“ ja J. Kärnerilt on kogu „Sõna-sütega“. Sütiste on viimastel aastatel maailmas liikunud ja tema vastne kogu seda rännuluulet peamiselt pakubki. Need on isiklikud elamused, mis lihtsalt, siiralt ja südamlilikult värssidesse valatud. Kärneri kogu sisaldab ühiskondlikke kajastusi suurtest murde-aastatest

Lotos-Henna

SHAMPOO-juuksevärvid värvivad juukseid lihtsa pesemisega igas soovitud nüansis (19 eritooni) pesukindlalt

Henna-Peesian

kulmuvärvid must ja pruun on loomuliku tooni poolest ainulaadsed oma eltsuses, lihtsad käsitamises ja pesukindlad.

AINUVALMISTAJA EESTIS

Keemialaborat. „Takema“

Tartus

Suures valikus ja soodsatel tingimustel soovitame
kaupmeestele ja valmisriiete äridele

ülikonna-,
mantli- ja
palituriiet

OSAÜHING

MELTSI VILLA- JA RIIDEVÄRVIMISE-TÖÖSTUS

Tartus, Pikk t. 12, tel. 8-88

1932—34. „Sõna-sütega“ jäävat üldse Kärneri viimseks luuletiskoguks. Ja meid kõiki huvitab see poeedi testament, kuis ta jumalaga jätab oma muusaga.

Väga sisuka ja heatujulise nurga Noor-Eesti kirjanduslikul riivil sünnitab „memuaarlaste“ rühm.

Ja an Vahtra, kunstnik ja sulamees, on paksust ja vedelast läbi käinud ja oma iseloomu elemente karastanud. Vahtra ütleb, et ta ajakirjanikuna on õppinud oma mõtteid selgelt ja lihtsalt kirja panema. Ja see on voores, mis kunagi ei vanane. Suur kirev maailm avaneb meile Vahtra memuaarides „Minu noorusmaalt“ III, kus ühesuguse aukartusega kirjeldatakse nii ajaloo sündmusi kui ka eraelu armuseiklusi ning pummelunge.

Lutsu „Mälestused“ on jõudnud juba VIII köiteni. Peame imetlema Lutsu elukogemuste ja kujutluste rikkust, millest järjest uusi teoseid turule päiskub. Luts on meile jutustanud oma kodust, oma koolipõlvest, oma apteekriajast, oma kirjanduslikest seiklustest ning eesootab veel selgitust Oskar Lutsu majaomanikuna. Ja kui palju ka Luts ei produtseeriks, ega me ei väsi teda lugemast.

Maailmasõja päevade Roht, kirjanik ja tsaari ohvitser, kirjutab memuaare ja novelle nii rinde kui tagala elust. Ta on paljukäinud ja paljunäinud mees, kes elavalt ja soravalt jutustab, ja need vooresed teevad ka ta „Kahuriliha“ loetavaks raamatuks.

Ed. Grosschmidt oma memuaarides „Sõjavangis“ jutustab sündmustest ja elamustest revolutsioonist laguneval vene rindel, saksa vangilaagris ja hiljem

punaväes. Ta teeb seda väga ladusal ja elaval kujul, nii et raamatut võib lugeda peagu kui romaani.

K. R. Pusta meenutab oma eluteed „Kehra metsast maailma“. Raamat on kirjutatud suure sisemise rahu ja tasakaaluga. Keegi väga aktiivne prantsuse riigitegelane olevat kuskil öelnud: „Kuuskümmend viis aastat olen joosnud mööda maakera pinda, ikka nina maas, pole leidnud aega, et pilku ülespoole tõsta...“ Pole ime, et ka meie tuntud diplomaat tarvidust on tundnud oma elupäevi filosoofiliselt hinnata.

Juba teist aastat elab eesti kirjandus silmanähtavalt tõusuaega, on kasvanud kirjanduslik produktsioon ja kirjastuste tegevus. Lugeja ei tarvitse leppida ühe või teise juhusliku teosega, vaid ta ees seisab rikkalik valik, mis rahuldab nõudlikku maitset.

FOTO

HEINO EHAPALU

TARTUS, GUSTAV-ADOLFI 8

Saksa noorsoo olukord

Avaldame ühe riigisakslase sulest kirjutise Saksa noorsooküsimuse kohta, ilma et me pooldaksime selle seisukohti.

Võõras, kes tänapäeval Saksamaad külastab ja igal pool seal ainult mundris marssivaid noorterühmi näeb, võib kõike seda esimesel pilgul puhtväliseks ning sõjalise aktiivsuse ettevalmistuseks pidada. Ja see võõras võib heitunud küsida, kas tänapäeva Saksa noorsool muid sihte polegi kui kirjjud univormid ning marssimine. Kes aga Saksa noorust tundis enne „kolmanda riigi“ tekkimist, näeb, et see noorus ühest lärmitsevast demonstreerivast tegevusetust äärmusest on viidud teise äärmusse

Ometi peab tundma selle maa noorust üle kolme aasta tagasi, et mõista neid muutusi, mis seal nüüd toime on tulnud. Varemäl Saksamaal oli õigupoolest ainult kaks parteid, kes noorsoo eest hoolitsesid ja neid oma tahte järgi kasvatada püüdsid: natsionaalsotsialistid ja kommunistid. Mõlemad need parteid olid oma olemuselt siis revolutsioonilised, aga nad olid Saksa poliitilises mõtlemises ka kaks äärmust. Saksa noorus aga pidi valitsevas korras ja segases majanduslikus olukorras ning kibedas poliitilises võitluses, mis ajakirjandusest, koosolekutelt ja tänavatelt ulatus isegi perekondi lõhestama, oma seisukohta võtma. Peapõhjuseks sinna juurde tuli, et riik noorte inimeste eest väga vähe hoolt kandis. Noorel käsitöölisel ei olnud kas üldse mingit tööd, või pidi ta iga päev oma homse koha ja töö pärast muret tundma. Samuti oli noorte lihttööliste ja ametnikkudega ning ülikoolinoorus, kannatades juba oma studiumi ajal nälga ja tulevikuhirmu, pidi peale lõpetamist ühinema töötü akadeemilise proletariaadiga.

Just see raske majanduslik olukord viis iga saksa noore ainult enda olemasolu eest hoolitsevaks egoistiks ning jättis ta lõpuks üksi ilma ühegi abita. Nii sündis, et saksa noorsugu muutus revolutsiooniliseks ja liitus selle parteiga, kes temale kõige tõenäolisemaid lubadusi suutis anda tuleviku kohta olukorra paranemise suunas. Ning kui tema valik langes natsidele ja juba marsiti kaasa selle liikumise rühmades, siis oli saksa noor lahti vähemalt üksildusetundest; ta nägi enda ees, kõrval ja taga marssivat omasuguseid ja -vanuseid, keda siia olid koondanud ühesugused mõtted ning tunded.

See noorte tunne, et nad mitte enam üksi ei ole jäetud saatuse hooleks, on võib-olla kõige tugevam side saksa noorte ja natsionaalsotsialismi vahel. Võidakse arvata, et vahetus, mida noored tegid, ei ole kuigi kiidetav, kuna nad sel teel kaotasid oma mõtlemisvabaduse ja kogu oma elukorralduse vabaduse ning sattusid riigi hoolekande alla ka vaimselt. Ometi oli see vahetus olukorrast tingitud, kus noorus majanduslikes raskustes vaeveldes ja enda ees ainult tumedat tulevikku nähes lõpuks sellest vabadusest tüdines.

Vastutus, mida saksa „kolmas riik“ võttis endale tuleviku ees nooruse kasvatamisega, on üks tema raskest ülesanne. Ja kuigi sellest väljaspool võrdlemise vähe räägitud, on seal ometi püütud läbi viia nooruse jaoks uut isesugust reformi.

Tänapäeva Saksamaal ei saa ükski noor end tunda üleliigsena, kellel ei ole mingit kohta ühiskonnas ega tähtsust riigi jaoks. Kogu noorus on juba väga varasest eluaastaist peale koondatud ainsasse noorsoo-organisatsiooni, mis oma kodule, noortelaagrite, oma ajakirjade ja -lehtede kaudu teda kasvatab soovitud sihis. Tähtsam selles kasvatuses on seltsimeheliikkuse eest hoolitsemine ja klassivahede mittetunnustus ning iga üksiku inimese väärtuse rõhutamine ühiskonnas. Ükski noor ei tohi tunda, et ta on kasutu ja üleaarne ning kõige üle on alati asetatud rahvus, mille heaolu eest üksikisik peab oma hüvedest tarbekorral loobuma.

Noor töölaagri-kohuslane ei jää oma kitsa kodupiiriga seotuks; ta puutub laagris kokku väga mitmest seltskonnakihist tulnud omanavustega ühesuguse ja üheõiguslikuna. Just see ühtlane töökohustus on pedagoogiliselt häid tagajärgi andnud; praegusel Saksamaal ei pääse ükski enam ei riigi ega eraametisse, enne kui ta pole olnud töölaagris.

Hoopis põhjalikult on Saksamaal muutunud ülikoolis õppiva noorsoo seisukord. Endine romantiline burš-üliõpilase tüüp on täielikult kadunud ühes feodaalsete korporatsioonidega, kuhu sissepääsu võimaldas isa raha või aadlipredikaat. Seevastu nõutakse üliõpilaselt samasugust töökohustuse täitmist nagu teistelki noortel. Võimaldatakse koguni andekatel noortel ilma gümnaasiumi lõpetamata ülikooli pääseda.

A. Geldner

Ostke ainult kodumaa
kalasse ja botikuid
selle märgiga

Keemiateshas „Arcoom“

TALLINN, NARVA MNT. 10
TELEFON 304-09

Valmistab ainult kõrgekvaliteedilisi
parfümeeria- ja kosmeetikasaadusi

- **Ilona**
puudrid ja kreemid, detretähekreem
- **Cold Cream „Extra C“**
parim vahend näonaha puhastamiseks
ja värskendamiseks
- **Lõhnaõlid ja kölniveed**
moodsad lõhnad
- **Meestekreem**
habemeajamiseks
- **Puuvilja essentsid**
- **Perekonna hambapasta**

Tööstusvahendid ja majapidamistarbed

Tarvitage ja veenduge nende headuses!

Perenaised!

Töö majapidamises on mänguasi,
kui tarvitate

SIDOL metalli- ja aknapu-
hastajat

SIRAX küttrimispulbrit

SIGELLA poonimisvaha,
moppe ja polituuri

SOLIID jõulu- ja majapida-
misküünlaid

LODIX kingakreemi

A.-S. Sidol Company

Tallinn, Soo 29, tel. 441-00

Kirjandus

A. Jakobson: METSALISE RADA.

Romaan. Noor-Eesti Kirjastus, Tartu, 1936. 488 lk.
Hind kr. 5.—

„Metsalise rada“ kujutab ühe vaimlise sõjainvaliidi
allakäiku katastroofilisele lõpule. Romaani tegevus
sünnib vaimliselt uuesti terveneva ühiskonna ja vapside-
liikumise taustal.

Jakobson soovib esitada oma teoste tegelasi küp-
selt väljakujunenud karakteriga tüüpideks, kelle juures
ta näitab nende iseloomude vastuoksustesse sattumist
ümbritseva eluga ja sellest tingitud allakäiku ning hä-
vingut. Olgu nende tegelaste karakter kas pärivuslik-
kude omaduste tulemus või mingisuguste vapustavate
elamuste kompleks, selle karakteri kujunemisprotsessi
jätab Jakobson põhjalikumalt esitamata. Ta paneb
meid nõnda-öelda sündinud tõsiasja ette, kust arendab
edasi tagajärgi.

Käesoleva romaani peategelane Tiit Pärtels on üks
selliseid küpse karakteriga tüüpe. Sõjakoledest kaudu
on tema vaim parandamatult nakatunud toore egoismi-
instinkti pisilastega. Ta on noid moodsaid tõprahingega
metsalisi, keda sõda tekitas miljoneid.

Sõjas läbipõlenud närvidega Tiit Pärtelsi toores
egoism on suunatud haiglasesse armatsemiskiresse. Tema
väsinud närvid vajavad kunstlikku ärritust seksuaalsete
ülepingutuste näol. Ta ise peab end aga ülitemperament-
seks mehiseks meheks ja otsib metsalise halastamatusega
ohvreid oma kire rahuldamiseks.

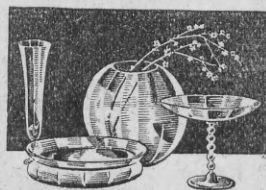
Seni kui leidub vabatahtlikke ohvreid Tiit Pärtelsi
egoistliku kire rahuldamiseks, on tema enesetunne hea
nagu kukel. Kesk vaimliselt tervenevat ühiskonda peab
ta aga paratamatult sattuma tõkkele, mis osutub val-
lutamatuks. Selle tõkkena kerkib esile kohtu-uuri-
ja Asmuse truu abielunaine.

Joosnud naeruväärselt karile esimesel lähenemiskat-
sel, kaotab Tiit Pärtels tasakaalu. Haavunud enesetunde
varjus tärkavad kahtlused, mis näitavad, et tema kalju-
kindel egoismisamm on vaid enesesugestiooni varal
kasvatatud habras vesivõsu, mida nüüd tuleb püsti hoida
uute enesesugestiooni kärbistega. Rahuldamatust kirest
pakitsevad närvid tõukavad uuteks järelemõtlematuteks
tõpralikkudeks egoismipurseteks. Laostumine on juba
silmanähtav.

Kuid Tiit Pärtelsi mandumine ja lõplik kokkuvari-
semine selle esimese ebaõnnestumise järele võiks toimuda
ainult aeglase leigusega, kuigi tõenäoliselt usutavana.

Romaani hea dramaatilise kompositsiooni varal on
just siin kohal sündmustekäiku toodud otsustav ning
ülipõnev pööre.

Suurimas ja maitsekaimas valikus

majapidamistarbeid,
serviise jne. jne.

leiate alati
vastavalt
oma nõuetele

A.-s. „D. MIRWITZ & POJAD“

Tallinnas, S. Tartu mnt. 13. Telef. 306-81
Tartus, Raekoja tän. 6. Telef. 3-83

U.-Ü. «EMLO»

Tallinn, Aia 10, tel. 431-08

Tartu ladu: Riia 42, tel. 13-65

Kõrges headuses

KONJAKID * LIKÖÖRID * WHISKID * NAPSID

Uudis! **Kirsiliköör karavinides**
Taskupudelid vintkorgiga

Saadaval igas veinikaupluses ja restoranis koogu Eestis

Kohtu-uuriija Asmus tuleb paluma Tiit Pärtelsilt raha oma võltsitud vekslit väljaostmiseks. Pärtelsil on nüüd võimalus mängida kõrget mängu. Samal ajal, kui kohtu-uuriija Tiit Pärtelsi korteris lihtsameelselt ootab lubatud raha, peab tema naine kodus Tiit Pärtelsi ees tegema valiku, kas ohverdada oma abielunaise au või kogu perekonna au... Proua Asmuse otsus avab Tiit Pärtelsile võimaluse rahuldada oma eljalikke instinkte.

Nüüd, mil Tiit Pärtels seisab oma egoismi tippsaavutuse lahtise ukse ees, variseb ta kokku ilma seda kasutamata. Proua Asmuse vapper valmisolek eneseohverduseks võitis Tiit Pärtelsi pesitseva metsalise. Tiit Pärtelsi sõjas läbipõlenud närvidel rajatud julm egoism purunes rusudeks proua Asmuse tohutu moraalse jõu ees.

Nõnda avastab Tiit Pärtels enda tõelise olemuse. Osutub, et kogu tema kujuteldud sangarlik elujõud: ülitemperamentne mehine armatsemiskirg ja kõikevallutav egoism olid vaid ülipingelist ärritust vajavate läbipõlenud närvide haiglane fiktsioon, — tõelise vitaalsuse ja kire haletsemisväärt paroodia.

Nüüd jääb Tiit Pärtelsile osaks vaid tahtejõuetu lupardina kiires allakäigus sammuda vastu hävingule.

Romaani dramaatilise sündmustiku on autor läbi viinud väga veenvate situatsioonide ülitabava esitamisega.

Tiit Pärtelsi traagika toimub vapsi-liikumise taustal. Sümboliseerides seda massideliikumist Tiit Pärtelsi kui üksiknäite saatusega, leiab autor, et vapsideliikumise peamiseks motiiviks oli samuti enesekontrolli kaotus, mis tekkis sõjas rikutud närvidest.

Tähtsamaid kõrvalkujusid on kohtu-uuriija Asmus, kelle lihtsatoimeliselt kaval optimistikuju on romaanis esitatud elulises tõetruuduses. See iseteadev nupumees trumpab üle küll Tiit Pärtelsi septsused, kuid takerdub lõpuks kohtlasena oma kavaluse keerdkäikudesse elu hämmastavalt lihtsate tõsiasjade ees. Abistav rahahankimine, mille motiiviks Tiit Pärtelsil on kõige puhtakujulisem kuritahtlik egoism, muutub kohtu-uuriija Asmuse kavalas fantaasias sõbramehe sangarlikuks heateoks. Seekord reedab Asmust ka tema avameelne ning truu naine, kes paratamatult pealesunnitult truudusemurdmise paljast nõustumisest hingepõhjani vapustatuna jätab enda ja Tiit Pärtelsi teada oma moraalse patulangemise Tiit Pärtelsi saatusliku visiidi puhul.

Väga meisterliku kujuna ning täpsas elutruuduses on romaanis esitatud ka uljas luuletaja Arumaa, kes oma terava pilguga näeb läbi nii enda kui ka teiste vead

ning puudused ja vaimukate paradoksides ütleb kõikjal ning kõigile tabavat ning kibedat tõtt. Parandada ei suuda ta aga sellega ei ennast ega maailma.

Ilmekas on ka matemaatikaõpetaja Sontaki statistiitüüp, kes parajas kohas lükkab tagant Tiit Pärtelsi saatusekäiku.

Drastiliselt elavana on maalitud Tiit Pärtelsi armukese proua Aino Sanglepa abielurikkuja naise kuju.

Romaani loodusekirjeldused on tabavas kooskõlas käsitledava ainega. Nad on sulatatud ühte tegelase elamustega, loodust on nähtud läbi tegelase vastava hingeseisundi.

Romaani dramaatiline rakendus, milles on tarvitatud üllatavate kontrast-nähetate esitamise printsiipi, on kõigiti õnnestunud.

Jakobsoni stiil on loomulik ning vaba otsitud pingutustest.

Kui otsida romaanile mingis suhtes etteheiteid, siis võiks sel puhul vahest mainida peategelase hingeseisundi kirjeldusi, mis oma pikkusega hakkavad kandma korduvuse ilmet. Kuid need liigliharaasud ei vähenda palju selle hea romaani kirjanduslikku väärtust.

A. Suik

T A P E E T E

alates 14 sendist rull,

**koolitarbeid,
trüki- ja pak-
kimispaberit**

ostate

suurel ja väikesel arvul

PABERIAARIST «KODUMAA»

Tartus, Aleksandri tän. 10, telef. 7-87

*E. Kombe
saapääri*

soovitab

oma rikkalikust laost daamidele
ja härradele tänava- ja ballikingi

Võidu tän. 10

HEA MAITSE KÕRGE VÄÄRTUS ODAV HIND

on asjaolud, miks kõik tarvitavad
A.-S. Tartu Aiavilja Ühisuse

napse,
konjakeid,
likööre ja
veine

*Ka Teie nõudke ja proovige kord,
ning Teie jäate meie jookide
alaliseks tarvitajaks*

Toimetusele saadetud :

- J. Semper. „Tuuleratas“. Luuletused. E. Kirjan. Liidu kirjastus, 1936.
H. Adamson. „Mälestuste maja“. Luuletused. E. Kirjan. Liidu kirjastus, 1936.
A. Jakobson. „Esimesed meheteod“. Jutustusi. E. Kirjan. Liidu kirjastus, 1936.
P. Vallak. „Armuleib“. Jutustusi. E. Kirjan. Liidu kirjastus, 1936.
E. Nukk. „Laanelapsed“. Jutustus noorsoole. Kirjastus „Varak“, 1936.
„Jugoslaavia mägismailt“. Sloveeni, Serbia ja Kroaatia novelle. Tõlk. B. Linde. Kirjastus „Varak“, 1936.
Eesti Kirjandus nr. 12, 1936.
Loodusvaatleja nr. 6, 1936.
Muusikaleht nr. 12, 1936.
Suomalainen Suomi nr. 6, 1936.
Eesti Raamat nr. 3, 1936.
Teater nr. 9, 1936.
Taluperenaine nr. 12, 1936 ja nr. 1, 1937.
Eesti ja SSSR kaub. koja majand.-bülletään nr. 4, 1936.
Vabadussõja tähistel nr. 2, 3, 1936.
Sõdur nr. 50—52, 1936.
Eesti Naine nr. 12, 1936 ja nr. 1, 1937.
Kasvatus nr. 7/8, 1936.
Areng nr. 8, 1936.
Eesti Raudtee nr. 5, 1936.
Töölise Hääl nr. 10, 1936.
Kevadik nr. 6, 1936.

„Tänapäev“ ilmub kord kuus. Tellimishind aastas (12 nr.) kr. 3.60, poolaastas kr. 1.80, veerandaastas kr. —.90 Üksiknumber 35 s.

Toimetuse ja talituse aadress: Tartu, Gustav Adolphi 8, Noor-Eesti, telefon 2-66. Toimetaja kõnetund igal äripäeval k. 11—12.

Tarvitamata jäänud käsikirju alal ei hoita. Käsikirjad saadetakse tagasi, kui selleks on lisatud vastaval määral postmarke.

Vastutav ja tegev toimetaja: JAAN KÄRNER.

Väljaandja: O.-Ü. NOOR-EESTI KIRJASTUS.

Noor-Eesti Kirjastuse trükk Tartus 1937.

Ilmus 7. jaanuaril 1937.

Klišeed A. Raba tsinkograafiast.

A.-S. Esimene Eesti Põlevkivitööstus

end. Riigi Põlevkivitööstus

Juhatus ja müügibüroo:

Tallinn, Valli 4—3

Telegr. aadress: »Peapõlevkivi«

Telefonid: 450-85, 474-76, 450-62

Kaevandused, õli- ja bensiini- vabrikud:

Kohtla-Järvel ja Kukrusel

Õliladu:

Tallinna sadamas, telef. 309-07

Bensiinijaamad:

Tallinnas ja Kohtla-Järvel

A.-S.

Esimene Eesti Põlev-
kivitööst. saadused:

Põlevkivi kütteks

●
Toorõli

●
Kütteõli

●
Bensiin

●
Mootorpetrooleum

●
Mootornafta

●
Diiselnafata

●
Rasked õlid

●
Bituumen (Estobitumen) ja
Asfalt-emulsioon
teede tegemiseks, katuse-
papivabrikutele ja isolatsi-
oonitöödeks

●
Maanteeõli teede tolmu
sidumiseks

●
Immutusained „Feno-
laat“,

●
„Estokarbolineum“ ja
Immutusõlid
puu konserveerimiseks

●
Viljapuu-karbolineum
viljapuude pitsimiseks

●
„Puttox“ putukamürk

●
Katuselakk (katusetõrv)

●
Raualakk (asfalt-lakk) ja
Asfalt-mastiks

**TALLINN,
S. KARJA 7**

TELEGR. ADDRESS:
L I N N A P A N K

KODUKESKJAAM
426-75

**TALLINNA
LINNAPANK**

TOIMETAB
KÕIKI PANGAOPERATSIOONE
SISE- JA VÄLISMAAL

EESTI PABERI AKTSIA SELTS

esindab järgmisi vabrikuid:

Põhja Paberi- ja Puupapi Vabri-
kute Akt. Üh., Tallinnas

A-S. Tallinna Paberivabrik E. J.
Johanson, Tallinnas

Türi Paberi- ja Puupapi Vabriku
A-S., Türil

A-S. Paberivabrik „Koil“, Kohilas

PARIMAD JA PUHTAMAD PIIMA SORDID ON

*Rööskpiim I
Rööskpiim II
Kultuurhappepiim
Wõipiim
Keefir jne.*

P.K. VÕIEKSPORT

KESKMEIEREI

TALLINN, TEL. 305-18, 308-64
C. R. JAKOBSONI TAN. 14

Eesti kõige vanem ja sisukam päevaleht

„POSTIMEES“

(asut. 1857. a.)

Tellige, lugege ja levitage!

„POSTIMEHE“

trükikoda
köitekoda
tsinkograafia

Hinnad soodsad

Tellimiste täitmine täpne
ja korralik

E. K.-Ü. „POSTIMEES“

Tartus, Ülikooli 21/23

Talituse telef. 80. Trükikoja juhataja telef. 14-65

Hind 35 senti